

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİNESTEZİNİN SANATTAKİ YANSIMALARI
Berfin DEMİRKIRAN
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Resim Ana sanat Dalı

Ağustos-2023
BATMAN
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Berfin DEMİRKIRAN tarafından hazırlanan “Sinestezinin sanattaki yansımaları” adlı tez çalışması 25/08/2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Resim Ana sanat Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan (Danışman)

İmza

Üye

Üye

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Osman PAKMA
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Berfin DEMİRKIRAN
BATMAN-2023

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİNESTEZİNİN SANATTAKİ YANSIMALARI

Berfin DEMİRKIRAN

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Resim Ana sanat Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Cengiz ERTEKİN

2023, 70

Jüri

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Cengiz ERTEKİN
Diğer Üye: Prof. Dr. Haydar BALSEÇEN
Diğer Üye: Doç. Dr. Barış YILMAZ

Bu tez kapsamı içerisinde sinestezinin ne olup olmadığı hakkında gerekli araştırma, incelemeler ve değerlendirmeler yapılarak, sinestezinin sanat alanında kullanımı hakkında görüş ve bilgi aktarımına katkı sağlamanın yolları araştırılmaktadır.

Sinestezisi sanat alanında, sanatçı ve eseri üzerindeki etkilerinin neler olduğu, bu etkinin yansımaları çeşitli örneklerle incelenecektir. İncelemeler doğrultusunda sinestezinin sanatçıları nasıl eserlere yönlendirdiğini ve bu konuda sanatçıların bakış açılarının araştırılmasının gerektiği üzerinde durulmuştur. Sanatsal ve estetik çalışmaların yanında yaratıcı süreçlerde içerisinde yeni olanı veya yeni yollar, yöntemler bulmak sinestetik bütünlükler için daha geniş bir bakış açısı sunabilmektir. Bununla birlikte, konu hakkındaki yapılmış çalışmaların analizlerinin yapılması oldukça önemli olacaktır. Sinestezik anlamda renkleri duymak, görmek, hissetmek sanatçıların eserleri üzerinde nasıl etkilediğini anlamak yönünde katkı sağlayacaktır. Sinestezinin sanatı belli dönemler içerisinde kapsadığı alanlar ve yansıma biçimlerin neler olduğu tez kapsamı içerisinde incelenmiş olacaktır. Sanatçının sinestetik etki altında kendisini nasıl yansıttığı, eser üzerindeki etkilerinin neler olduğunu almak ve cevap bulmayı amaçlamaktadır. Sanatsal çalışmaların sinestetik etkisinin, sanatçıların bakış açılarını sonradan kazanılarak mı yoksa doğuştan kendini gösterip göstermediği konusu oldukça önemli bir yer almaktadır. Sanatsal ve estetik yansımalarındaki sinestetik kavramların, olguların, nesnelerin oluşum süreçleri ayrıntılı olarak incelenerek değerlendirilecektir.

Gerçekleştirilen araştırma, inceleme ve değerlendirmeler doğrultusunda Sinestetik konusıyla doğrudan ilişkili olan sanatçının sanatsal çalışmaları, örnekleriyle birlikte bu tez kapsamı içerisinde yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: Sinestezisi, Sanat, Estetik, Görsel Algı, Etkileşim, Eser,

ABSTRACT

MS THESIS

REFLECTIONS OF SYNAESTHESIA IN ART

Berfin DEMİRKIRAN

Batman University Graduate Education Institute Department of Painting

Advisor: Asst. Prof. Dr. Cengiz ERTEKİN

2023, 70

Jury

Advisor: Asst. Prof. Dr. Cengiz ERTEKİN

Assoc. Prof. Dr. Haydar BALSEÇEN

Asst. Doç. Dr. Barış YILMAZ

Within the scope of this thesis, the necessary research, examinations and evaluations about what synesthesia is and is not, and ways to contribute to the transfer of opinions and knowledge about the use of synesthesia in the field of art are investigated.

What are the effects of synesthesia on the artist and his work in the field of art, and the reflections of this effect will be examined with various examples. In line with the examinations, it is necessary to investigate how synesthesia directs artists to their works and the perspectives of artists on this issue. In addition to artistic and aesthetic works, finding new ones or new ways and methods in creative processes is to offer a broader perspective for synesthetic integrity. However, it will be very important to analyze the studies on the subject.

Hearing, seeing and feeling colors in the synesthetic sense will contribute to understanding how artists affect their works. The areas where synesthesia covers art in certain periods and the forms of reflection will be examined within the scope of the thesis. It aims to find out how the artist reflects himself under the synesthetic effect, what are the effects on the work and to find answers. The issue of whether the synesthetic effect of artistic works, whether the artists' perspectives are acquired later or whether it manifests itself from birth is very important. The formation processes of synesthetic concepts, phenomena and objects in artistic and aesthetic reflections will be examined and evaluated in detail.

In line with the research, examination and evaluations carried out, the artistic works of the artist, who is directly related to the subject of synesthetics, are included in the scope of this thesis together with their examples.

Keywords: Synesthesia, Art, Aesthetics, Visual Perception, Interaction, Work,

ÖNSÖZ

Araştırma sürecinde her türlü yardım ve desteğini eksik etmeyen, bilgi ve düşüncelerini benimle paylaşan danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Cengiz ERTEKİN'e ayrıca tez çalışmamın her aşamasında bana destek veren sevgili aileme teşekkür ediyorum.

Berfin DEMİRKIRAN
BATMAN-2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
RESİMLER DİZİNİ.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1. GİRİŞ.....	1
2. SANAT VE SİNESTEZİ İLİŞKİSİ.....	3
2.1. Sinestezi Olgusu Nedir?	3
2.2. Tarihsel Araştırma Süreci.....	4
2.2.1. Francis Galton'un Sinestezi Çalışmaları.....	5
2.2.2. Sinestezi Üzerine Ön Araştırmalar.....	5
2.3. Sinestezi araştırmaları alanında yıllık yayın sayısı.....	6
2.4. Sinestezinin Türleri.....	7
2.5. Beş Duyu Çarkı.....	7
2.6. Bir sayı formu örneği	10
2.7. Çarşamba Çivit Mavisidir.....	10
2.8. Beş Sayılarının İçine Gizlenmiş iki Sayıları.....	11
2.9. Sinestetik Duyu.....	12
3. SANAT VE SİNESTEZİ.....	14
3.1. Sanat ve Sinestetik Algılamalar.....	14
3.2. Sanatsal Algıda Sinestezi Etkisi.....	15
3.2.1. Sinestetik Algı	15
3.3. Sinestetik Duyu Algısı.....	16
3.4. Sinestezi ve Renk Algısı.....	17
3.5. Sinestezi ve Hayal Gücü Algısı.....	18
3.6. Sinestetik Estetik Algı.....	19
4. SİNESTEZİ ALANINDA YAPILMIŞ SANATSAL ÇALIŞMALAR.....	21
4.1. 20. Yüzyılın Sinestetik Deneyimleri.....	21
4.1.1. Vincent Van Gogh'un Sinestetik Deneyimleri.....	22
4.1.2. Konstantinas Ciurlionis Resmin Müziği.....	24
4.1.3. Wassily Kandinsky Sinesteziye Dair.	27
4.1.4. Kandinsky Gesamtkunstwerk Olgusu	29
4.1.5. Guan Zhong Wu.....	32
4.2. 21. Yüzyıl, Sanat Sinestetik Bakış.....	33
4.2.1. Julia Hamilton.....	34
4.2.2. Anne Patterson.....	35
4.2.3. Alan Kwan.....	36
4.3. Dijital Sanatta Sinestezi.....	37
4.3.1. Johannes Deutsch, Arge Üzerinden Sanatsal Çalışmalar.....	38
4.3.2. Marcia Smilack	39

4.3.3. Ruth Schnell	40
4.3.4. Manny Tan ve Kyle McDonald.....	41
4.3.5. Tamiko Thiel ve Christoph Reiserer.....	42
5.SİNESTEZİ DENEYİM VE UYGULAMALARI	44
5.1. Mor Renk Etkisi	45
5.2. İletimsel İletimsizlik Algı Ağacı.....	46
5.3. Ben İz.....	47
5.4. İletişim Algısı.....	48
5.5. Kafamda Oluşan Ağrı.....	49
5.6. Seni ilk Gördüğüm An	50
5.7. Ters Şelale	52
5.8. Önsezi Gelecek.....	53
6. SONUÇ.....	54
KAYNAKLAR.....	57
ÖZGEÇMİŞ.....	61

RESİMLER DİZİNİ

Resim 2.1-Sinestezi araştırmaları alanında yıllık yayın sayısı (2013)	6
Resim 2.2-Diyagram, Beş Duyu Çarkı, Gino Casagrande (2004) ve Dr. Hugo Heyrman (2005) tarafından değiştirilmiştir.....	7
Resim 2.3- Bir sayı formu örneği. (Cytowic & Eagleman, 2009).....	10
Resim 2.4- Çarşamba Çivit Mavisidir. (Cytowic & Eagleman, 2009).....	10
Resim 2.5- sayılarının içine gizlenmiş 2 sayıları.....	11
Resim 4.1- Vincent Van Gogh, Zeytin Ağaçları, 1889, 73 x 92 cm.....	23
Resim 4.2- Konstantinas Ciurlionis Andante (Bahar Sonatı), 1907, 72,4 x 62,6 cm.....	25
Resim 4.3- Sinestet, Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, Denizin Sonatı – Final, 1908.....	27
Resim 4.4-Wassily Kandinsky"İzlenim III" 1911.....	30
Resim 4.5-Wassily Kandinsky"‘Beyaz Kenarlı Resim’"1913, 140,3x200,3cm.....	31
Resim 4.6-"Bahar Karı", Guan Zhong Wu, 274X124cm, 1996.....	33
Resim 4.7-Julia Hamilton, "‘Clair de Lune’", 2017, 40 x 30.....	35
Resim 4.8- Anne Patterson, "‘Yolsuz Orman’", 4 Kasım 2016- 26 Nisan 2017.....	36
Resim 4.9- Alan Kwan, " Uçan Şemsiye Projesi " , 2021.....	37
Resim 4.10-Johannes Deutsch, <i> yüz alanı </i> , Sahne 1, 2002.....	39
Resim 4.11- Marcia Smilack " ‘Sarı Sandalyeler’", 16 x 24 inç, 2007.....	40
Resim 4.12-Ruth Schnell"‘Hareketin Topografyası,’" Hong Kong Şehir Üniversitesi, 2016..	41
Resim 4.13-Manny Tan ve Kyle McDonald, 2017, Kuş Sesleri.....	42
Resim 4.14- Tamiko Thiel ve Christoph Reiserer, " ‘ Ben sesim ‘ ' 2021.....	43
Resim 5.1-Berfin Demirkıran, 1080x1920px 'Mor Renk Etkisi' Dijital sanat , 2022.....	46
Resim 5.2-Berfin Demirkıran, 1080x1920px 'İletimsel İletimsizlik Algı Ağacı', enstalasyon, 2022	47
Resim 5.3- Berfin Demirkıran, 1080x1062px 'Ben İz' dijital sanat,2023.....	48
Resim 5.4-Berfin Demirkıran,1080x1920px'İletişim Algısı'Dijital Sanat, 2023.....	49
Resim 5.5 -Berfin Demirkıran, 1080x1920px 'Kafamda Oluşan Ağrı ' Dijital sanat, 2023...50	
Resim 5.6-Berfin Demirkıran, 1080x1920px 'Seni İlk Gördüğüm An' Dijital sanat, 2023....51	
Resim 5.7-Berfin Demirkıran, 1080x1089px 'Ters Şelale' Dijital Sanat ,2023.....	53
Resim 5.8-Berfin Demirkıran,1080x1506, 'Önsezi Gelecek' dijital sanat ,2023.....	54

1. GİRİŞ

Günümüz sanatsal çalışmalar içerisinde sinestetik kavramların yoğun bir şekilde uygulandığı görülmektedir. Sinestetik modüllerin oluşması için, sanat vizyonunun geliştirilmesi, yenilenmesi ve özgürleştirilmesi yoluna gidilmesi önemli olacaktır. Bu nedenle sinestezi olgusunun iyi bilinmesi gerekmektedir. Doğal olarak bu alanda yapılmış olan sanat eserlerini incelenmesi, araştırılması değerlendirilerek yorumlanması gerekmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda, çok da yeni olmayan bu alanla ilgili görüşler ve eserler olmasına rağmen yeterince bilinmediği ve hak ettiği değerin anlaşılamadığı kanısına varılmıştır. Günümüz teknik ve teknolojik gelişmeleriyle birlikte, özellikle ‘Dijital Sanat’ çalışmaları içerisinde yoğun ilgi gören bu kavramın incelenmesi ve hangi alanlarda yoğun olarak çalışıldığı irdelenmektedir.

Yeni sanat dallarının kavramsal ve felsefi olarak ne ve ya neler olduğu bilinmesi hedeflenen sinestezi alanında çalışmaların yaratılması ve algılanmasının sağlayacaktır. Sinestetik algı, öznel sanat eserlerinin ortaya çıkmasına ve algılanabilmesine olanak verebilecektir. Aynı zamanda birbirinden farklı dallarda yapılabilecek dil birlikteliği, bu alandaki sanatsal faaliyetlere katkı sağlayarak alternatif bir alanın gelişmesine katkı sağlayacak olması da önemlidir. Sinestezinin sanat dallarına olan bir sentezi şeklindedir denebilir. Böylelikle, sinestezi çok veri sağlayan bir olgu olmasının yanında, zengin alternatif yolları itibarıyla sanata olan katkıları ve yansımaları incelenmektedir.

Sanat eserlerine ilişkin algı bir evrensel algısı olmakla birlikte, öznel bir bakış açısı, soyut ve soyut olmasının yanında sahici, saf ve öznel incelemeler barındırmaktadır. Sinestezi kapsamının geniş bir argümanı içinde bulundurması, konunun bütün halinde inceleyip sentezlenmesi hedeflenen çalışmanın amaçları içerisinde yer almaktadır. Ayrıca sinesteziye genel bir bakış sunmakta ve sinestezinin renk ile olan ilişkisini tartışmaktadır. Düşünceleri, sezgileri, renkleri, şekilleri, sözcükleri, duyuları, algıları da kapsamaktadır. Gördüğümüzü nasıl algılıyoruz ve nasıl yansıtıyoruz? Renklerin insanlar üzerindeki etkisi, bu etki çalışmalara nasıl yansıyor? Her şeyinin anlam barındırması, sanatla olan bağıını bu şekilde mi koruyor? Sinestezi doğuştan mı yoksa sonradan kazanılabilen bir kavram mı, yetenek mı? Sorularına, bu tez kapsamı içerisinde bilim insanlarının, yaklaşımlarını irdelemek, konu üzerine fikir yürüterek çözüme katkı sunmak, gibi araştırma sonuçları yer almaktadır.

Sinestezi tanımları ve araştırma süreci ile ilgili bilgiler sinestezi türleri hakkında detaylı araştırma ve incelemeler, sinestezinin sanat, algı, hayal gücü ve yaratıcılık üzerindeki etkileri

zerinde durularak sinestezi ile sanat arasındaki iliŖki detaylı bir Ŗekilde ele alınmıŖtır. 20. ve 21. yüzyılda ortaya çıkan sanat eserleri ve dijital alanda gerekleŖtirilen alıŖmalar, sinestezik anlam açısından incelenip derinlemesine değerlendirilecektir. Bu eserlerin sinestezinin anlam dünyasına katkıları ve yorumlanması önemli bir yer tutmaktadır. Son olarak araŖtırmacının kendi kiŖisel, deneysel ve sanatsal alıŖmaları detaylı bir Ŗekilde analiz edilerek yorumlanmıŖtır.

Elde edilen bulgular ve yapılan analizler ıŖıęında, sinestezinin tüm yönleriyle, kapsamlı bir sonuçlandırma yapılarak, sinestezi konusunda sanatsal ve yaratıcı süreçler üzerindeki etkilerinin, etkileŖimlerinin değerlendirilmesi yapılarak bu alana katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

2. SANAT VE SİNESTEZİ İLİŞKİSİ

2.1. Sinestezi Olgusu Nedir?

Sinestezi kelimesinin anlamının ne olduğu hakkında Türk Dil Kurumu kısaca sinestezi: Ruh bilimi ve duyum ikiliği olarak açıklamaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda sinestezi kelime anlamı olarak kesin ve net bir açıklama taşımamaktadır. Sinestezi konusu üzerine yapılan çalışmalar ve araştırmalar, sinestezinin farklı alanları olduğunu ve bu nedenle de geniş ve kapsamlı açıklamalar yapma gereği görülmüştür. Yapılan araştırmalar sonucunda genel olarak tanımlanan yaklaşımlar aşağıda açıklama şeklinde olmaktadır:

Sinestezi nedir? Sinestezi kelime anlamı olarak **syn** (beraber, birlikte) ve **esthesia** (hissetmek) kelimelerin birleşiminden gelmektedir ve duyuların beraber algılanması anlamında gelen bir terimdir. "Sinestezi sanat ve yaratıcılığı içeren davranışa katkı sağlayan bir deneyimdir. Duyular arasındaki bağlantılar ve yeni bir gerçeklik dokusudur. Renkleri, şekilleri tadabilir veya aynı derecede şaşırtıcı başka duysal deneyimler yaşayabiliriz. İki veya daha fazla hissi birleştirir orijinal kimliklerini kaybetmeden daha karmaşık bir deneyime dönüştürebiliriz. Sinestezi, "algısal özelliklerin bir duysal alandan diğerine aktarılması" olarak ifade edilebilecek bir insan zihni ürünüdür " (Cytowic 1993.s,99). Sinestezi, olağan uyarana yanıt olarak olağandışı bir algısal deneyimin meydana geldiği bir olgudur. (Rich ve Mattingley, 2002, s. 851–865)

Türkiye Zeka Vakfı tarafından yapılan genel tanımlama ise: Sinestezi; bazı İnsanlar istemsiz bir şekilde duydukları sesleri renklendirebildiği veya gördükleri harf/rakamları renkle birlikte gördükleri şeklindedir. Sinesteziye sahip insanlar birden fazla duyuyu birbirine karıştırarak hayatına devam eder. Sinestezi ile ilgili ilk araştırma John Locke (1690) tarafından yapılmış olsa da bu alan o zamanlarda çok ilgi görmemiştir ve bu sebeple sinestezi uzunca bir süre araştırmaya kapalı bir alan haline gelmiştir. Daha sonrasında çevrede sinesteziye sahip insan sayısı, algısı çoğalmaya başlayınca, bilimsel açıdan incelemeler ortaya çıkmıştır. Sinestezi kendi içinde üç tiplere ayrılmaktadır: Birinci olarak kalıtsal aktarım, ikincil olarak, sonradan kazanılmış, farmakolojik, üçüncül olarak da kalıtsal yol ile ortaya çıkmaktadır. Sonradan kazanılmış sinestezi tipi ise belirli bir hastalığın var olması durumu olarak açıklarken aynı zamanda; Sinestezi olarak adlandırılan bu durum herhangi bir şekilde psikolojik rahatsızlık ya da hastalık değildir.

Tıp alanında da çeşitli araştırma ve incelemeler, konu çerçevesi içerisinde yapılmıştır. “Bir algı modalitesi uyarıldığında birden fazla kanalda uyarılma oluşmasına verilen tıbbi

isimdir. Metafor, sembolizm kelimeleri gibi, çeşitli sanat ürünlerinin tanımlanmasında kullanılan "sinestezi" kelimesinden farklı olarak bu olguyu yaşayan kişiler, kasıtsız ve sürekli olarak oluşan benzetmelerden bahsederler.“

Sinestezinin 19. yüzyılda en kapsamlı şekilde ele alındığı çalışma Des Phénomènes de Synopsis (Synopsisia) başlığı altında yayınlanan monografi Phenomena, 1893 yılında Théodore Flournoy (1854-1920) tarafından yazılmıştır. Flournoy eşzamanlı sözcüğünün bir karşılığı olarak başlarda sinestezi için syncinesies, synopsisia gibi isimlendirmeler yapmıştır. Flournoy'un yapmış olduğu araştırmalarından, deneylerden ve kaynaklardan topladığı argümanların sonucunda, şu an sinestezi olarak tanıdığımız şeyin, bir olgu etrafında toplamaya özen göstermiş olduğunu görüyoruz.

Konuyla ilgili bilim, sanat ve fikir insanlarının araştırmalarında sinestezi olgusunun günümüzdeki ismiyle ve olguyu tam olarak açıkladıkları net ifadelerle yapılmamış olmakla birlikte, örnekleri deneyleri ve araştırmaları vasıtasıyla sinesteziyi en başta anlamaya ve kendi bakış açılarına göre açıklamaya çalışmışlardır.

2.2. Tarihsel Araştırma Süreci

Bilişsel açıdan nörolojik bir yapısının olması nedeniyle, merak uyandıran sinestezi, 100 yılı aşkın bir süredir psikoloji ve nörobilimde bir çalışma konusu olmuştur.

Bu alanda bilinen ilk çalışmalar Francis Galton, tarafından 1880 yılı içerisinde gerçekleştirildiği bilinmektedir. (F. Galton s,64,76) Sinestezi konusunun varlığını ve tanımını yaparken bunun bazı araştırmacılar tarafından doğuştan mı yoksa sonradan mı kazanılan bir olgu olup olmadığı bir soru işareti olarak değerlendirilirken; bazı araştırmacılar içinse eğitilebilir olup olmadığı tartışma konusu olmuştur. Bilimsel olarak kaydedilen en eski sinestezi vakası ise, 1690'da trompet sesini duyduğunda kırmızı renk gördüğünü söyleyen kör bir adamın algısına dayanmaktadır. Bu konuyla ve deneyle ilgili bilgiler Oxford Üniversitesi akademisyeni ve filozof John Locke'un 18. yüzyılda yazdığı “An Essay Concerning Human Understanding” adlı makalede ele aldığı görülmüştür. Bununla birlikte Locke'un gerçek bir sinestezi örneği üzerinde durmuş olduğu yönünde soru işaretleri vardır veya metafor kullanıp kullanmadığı konusunda anlaşmazlıkların olduğu bilinmektedir.

2.2.1. Francis Galton'un Sinestezi Çalışmaları

Charles Darwin'in yarı kuzeni Francis Galton 1880'de belirli sinestezi türleriyle ilgili önemli çalışmalar yapmıştır. Galton; polimatti, coğrafya, antropoloji, istatistik gibi konular üzerinde de deneysel çalışmalar yaparak sinestezi konusuna katkıda bulunmuştur. Bu çalışmalardan kısa bir süre sonra Galton'un ilgisi zihinsel imgeleme yönelmiştir. Mart 1880'e kadar çoğunlukla sayı formlarından oluşan 80 'görselleştirilmiş rakam' vakası toplamıştır. (Galton, 1880c). Ayrıca Galton benzer formları, tarihleri, haftanın günlerini ayrıntılı olarak belgelemiştir. Buna ek olarak "birçok ilginç renk vakası çeşitli rakamlarla ilişkilendirilmesi" üzerine belgelerde toplamıştır. Bu tarz sinestezi türleriyle vakalarıyla ilgili bir koleksiyon oluşturmuştur. Galton, bu tür renk çağrışımlarının bireyler açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. Bunlara ek olarak Galton, konu hakkında şunları da bildirmiştir: “Birçok çağdaş araştırmacının sinestetik olarak değerlendireceği iki olgu daha vardır. Bunlardan birincisi, konuşulduğunda görselleştirilmiş rakamların çok özel bir yazı karakterinde görünmesi; Örneğin, konuşulan "dokuz" sayısı otomatik olarak "9" olarak algılanır yani Konuşmanın otomatik olarak yazılı biçimde türünü aşağıda görselleştirildiği. İkinci olarak, bir sıra-kişilik sinestezisi, yani sayıların kişileştirilmesi üzerine araştırma yapmıştır. Galton yaptığı araştırmalar sonucunda sinestezi türünü aşağıdaki gibi açıklamaktadır.

“1, 2, 3, 4, vs. rakamları çocukluğumdan beri benim için kişileştirilmiştir. 9 neredeyse korktuğum harika bir varlıktır, 8'i eşi olarak kabul ettim. 7 yine erkeksidir; Altının, belirli bir cinsiyeti yoktur ama nazik ve açık sözlüdür. Bu tarzda tüm çarpım tablosu yaşayanların eylemlerinden oluşuyordu. Bu formlar, Sevdiğim ya da sevmediğim, belli belirsiz de olsa insani yönleri olan kişiler. (Galton, 1880a, s. 253)

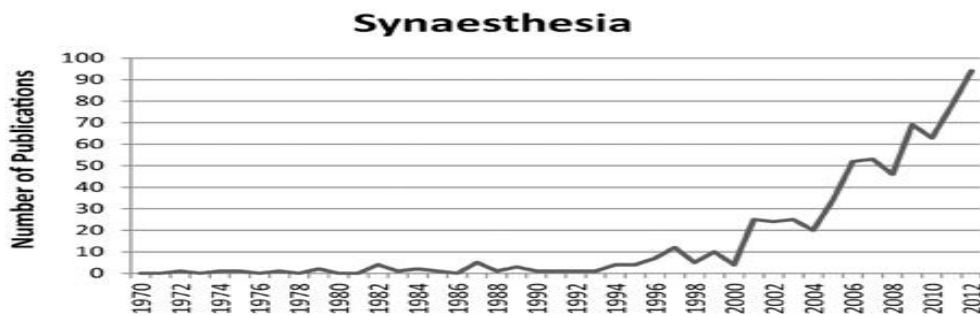
2.2.2. Sinestezi Üzerine Ön Araştırmalar

Bleuler ve Lehmann, bu konuda "ikincil duyuumlara, sinestetik deneyimlere eğilimin büyük ölçüde kalıtsal olduğunu" ileri sürmüşlerdir. (Bleuler ve Lehmann 1881, s. 49, Almanca'dan çevrilmiştir.) Bununla birlikte, sinestezi fenomeninin çağrışımsal doğasının, araştırmacıları sırasıyla sinestezinin mi yoksa belirli çağrışımların çağrışımsal öğrenme yoluyla mı elde edilebileceği sorusunu sormaya yöneltmişlerdir. (Kelly, 1934 Howells, 1944,s 87–103.).

Sinestezinin yaşamın ilerleyen dönemlerinde eğitim yoluyla kazanılabileceğine dair en ikna edici kanıt, en eski çalışmalardan birinden gelmektedir. Bazı yazarlar tarafından tanımlandığı gibi, katılımcılar tarafından sunulan açıklama, gerçekten de sübjektif

fenomenoloji temelde algısal niteliklere sahip tutarlı ve otomatik olarak eşzamanlı deneyimlere işaret etmektedir. (Howells, 1944, s. 87-103.) Bazı yazarlar tarafından incelenen çoğu sinestetlerin genetik bir kökene sahip olduğu düşünülmektedir. (Asher ve diğerleri, 2009 s, 279–285.) Genel olarak bazı araştırmacıların yaygın tespiti sinestezinin aynı aile içerisinde daha sık görülmesi şeklinde olmuştur. Galton açıklamalarında: “*Sinestezinin ailelerde görülme eğiliminde olduğu uzun zamandır bilinmektedir.*” der. (Galton, 1883) Bazı araştırmacıların öne sürdüğü; Dişi sinestezilerin yüksek oranda olması, sinestezinin X kromozomu tarafından taşındığına dair spekülasyonlara yol açmıştır. (Cytowic, 1997; Ward & Simner, 2005, s, 64.). Bununla birlikte, LSD veya meskalin gibi ilaçların buna neden olduğu (Rang & Dale, 1987) veya epilepsi, travma veya diğer lezyonlar gibi nörolojik durumlardan kaynaklı bir durum olabileceği üzerinde durulmaktadır. (Cytowic, 1997; Harrison & Baron-Cohen, 1997; Critchley, 1997,s, 295). Son araştırmalar, eğitim yoluyla (Meier & Rothen, 2009; Proulx, 2010, s, 501-503) veya hipnoz sonrası telkin (Kadosh ve Diğerleri, 2009, s, 258-265.) yolu ile getirilebileceğini öne sürüyor. Başka bir fikir de sinestezisi olan insanların olağandışı ortaya çıkan deneyimler yaşadığını bu nedenle, sayıların renkleri ortaya çıkarabildiğini ve kelimelerin tadının olduğunu ifade etmektedir. Bunun yanında araştırma konusu olan bir diğer konu ise: Julia Simner ve Angela E Bain yaptıkları araştırmalarda çocuklar üzerinde uyguladıkları deneylerden ve çocuklara genel bir bakıştan sonra, çocukların sinesteziyi daha yoğun bir şekilde hissettiklerini ve büyüdükçe sinestezinin yok olmaya başladığını savunur. Bunun nedenini de büyüdükçe gerçeklik algımızın daha çok ön plana çıkmasına bağlarlar. Bu varsayımı çocuklukla ön plana çıktığı görüşü savunulur. “*Sinestezisi, çocuklukta veya muhtemelen daha önce ortaya çıkar*”. (Julia Simner & Angela E Bain ,2013,s,6)

2.3.Sinestezisi araştırmaları alanında yıllık yayın sayısı

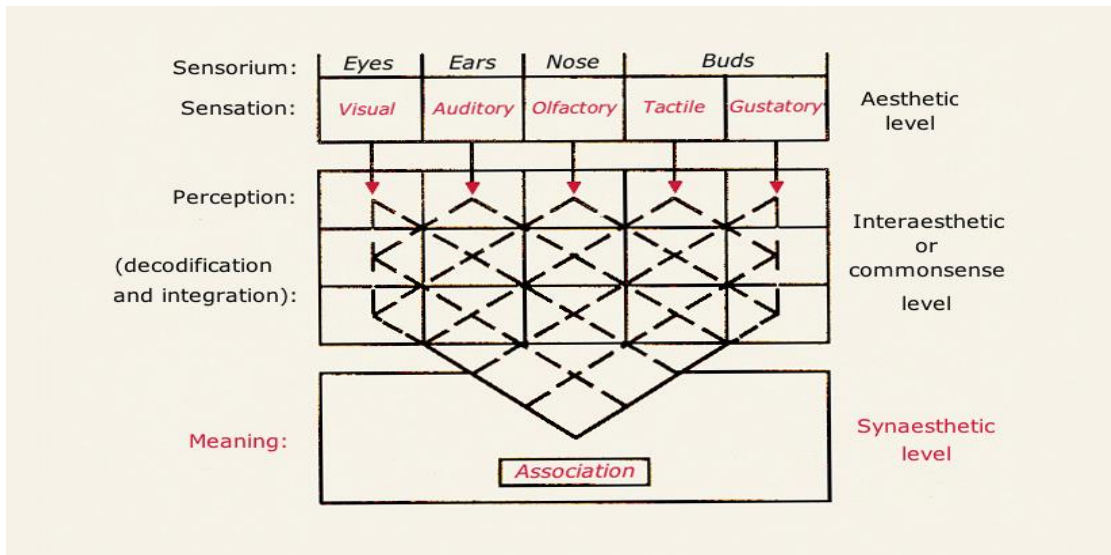
Grafik 2.1. "Synaesthesia Or Synaesthesia" Yukarıda gösterilen grafiksel tablo: Sinestezisi araştırmaları alanında yıllık yayın sayısı. Şekil, başlıkta, özetle veya anahtar kelimelerde arama terimlerinin isabetlerini temsil eder. Kaynak: Scopus (17/09/2013).

Sinestezi tanımlamalarında sorun yaşanmış olsa bile bilinen fakat ne ve neden olduğu anlaşılamamış olmasına rağmen, konu hakkında yaklaşık 200 yıldır deneysel olarak incelemede ve ona yol açan mekanizmaları anlamada yalnızca son on yıl içinde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

2.4. Sinestezinin Türleri

150'den fazla sinestezi türü tespit edilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken ilginç nokta, sinestezik deneyimlerin neredeyse tamamının renk içermesidir. Geçmişte, 100.000 kişiden birinde sinestezi olduğu tahmin ediliyordu. Son ankete göre bu oran 23'te birdir. Cinsiyet oranının kadınlarda erkeklerden altı kat daha fazla olduğu söylenmekteydi. Ancak son zamanlarda bu oranın erkekler ve kadınlar için aynı olduğuna dair yeni bir teori vardır. Sinestezinin sanatçılarda yedi kat daha sık görüldüğü söylenmektedir ve önceki araştırmalar da sinesteziklerin daha fazla duygusal yoğunluğa sahip olduğunu göstermiştir. Bu nedenle önceki araştırmalar sinesteziklerin daha zeki, soyut ve daha yüksek bir yaratıcılık seviyesine sahip olduklarını ifade etmiştir. Bazı insanlar bir düzineden fazla sinesteziye sahipken, diğerlerinin yalnızca bir türü vardır. Aşağıda bazı yaygın sinestezi türleriyle ilgili bilgiler hazırlanmıştır.

2.5. Beş Duyu Çarkı

Grafik 2.2. Diyagram, Beş Duyu Çarkı, Gino Casagrande (2004) ve Dr. Hugo Heyrman (2005) tarafından değiştirilmiştir.

Sinestezik sürecin nasıl oluştuğuna dair bir şema. Her bir duyumun ucundan kırmızı okla başlayan ve çeşitli duyuların bantlarını veya kanallarını kesen noktalı çizgiler, sağduyunun ve algının mekanizmasını temsil ediyor. Bu diyagram aşağı doğru okunabilir ve kendi kendini açıklar. Bu diyagram algı sürecimizin eş zamanlı duyular arası bağı açıklayıcı nitelikte. Sinestetik görme biçimine sahip insanlar görme, işitme, tatma, dokunma, koklama gibi duyuları ok yönünde belirtildiği gibi bir karışımı ve eş zamanlı algılamasını deneyimlerler. Bu diyagram, Donald Hebb'in beyin temelli öğrenme stratejisiyle açıklanabilir. Bu stratejide "beyin paralel bir işlemcidir." yani beyin aynı anda çok işe odaklanabilir. Eş zamanlı bir güdüm söz konusudur. Beyin parçalarının bütünü aynı anda işlemlerini savunan bu stratejinin sinesteziyi ve süreci destekleyici bir yol izlediği düşünülmektedir.

Araştırmacıların türlere dair nasıl deneyimler sunduğu yönündeki örneklerde: Sinestezisi, bazı insanların harfleri ve sayıları renkli olarak algılamasıyla ortaya çıkabilmektedir. Grafik-renk sinestezisi olan bir kişi siyah bir rakama veya harfe baktığında, siyah grafikleri tıpkı bizim gördüğümüz gibi görür ama aynı zamanda oldukça spesifik renkleri de deneyimler. (Grossenbacher ve Lovelace, 2001,s 36-41,),(Mike J. Dixon, Daniel Smilek , 2000,s,365).

Örneğin; J, S, A ve E gibi farklı harflere baktığında, harflerin siyah olduğunu bilir, ancak S'ye bakmak "orta-koyu yeşil" bir deneyime yol açar, A'ya bakmak ise "hafif koyu kırmızı" deneyimi ve E'ye bakmak "kırmızımsı turuncu tonlu kahverengi" deneyimine yol açar. J, sinestetik deneyimlerini belgeleyen bir web sitesinde, "*Aslında bu renklerin harflerine baktığımda her bir harfe yansıtıldığını görüyorum*" der. (Emerson, L.J.2005.s, 87–93) Hubbard, Arman, Ramachandran ve Boynton'un makalelerinde bu sinestezilerden "düşük" sinesteziler olarak söz ederler. Sinestetlerin grafemlerinin renklerinin bir zamanlar kendine özgü olduğu düşünülüyordu, ancak araştırmalar büyük sinestezisi veri setleri, belirli grafemlerin belirli renklerle daha sık ilişkilendirildiğini kesin olarak göstermiştir (Rich ve Simner, 2005,s, 53-84)

Timothy B. için. Layden: "Ses için renklerim, takvim için renklerim ve şekillerim, özel ve tarihi olaylar, günün bölümleri, yaşlar ve diğer sahne kavramlarım var. (Buna kavram rengi diyorum) Tarihi olaylar, günün bölümleri, yaşlar ve diğer sahne kavramlarım var". 'der. Bu renk şekil sinestezisi olarak açıklanmaktadır. Haftanın günlerine göre renk algıladığını renk sinestezisinin tam tersi olan oto-görsel sinestezide insanlar renkleri gördüklerinde sesleri de algırlar. Örneğin; bir renk tonlaması gördüklerinde bir cızırtı duyarlar. "Sinestezide sözcükler tat deneyimini çağırır." (Ward ve Simner, 2003.s,207 -261)

SİNESTEZİ ÇEŞİTLERİ	SİNESTETİK DENEYİMİN AÇIKLAMALARI
Zaman-Renk Sinestezisi	Zaman kavramını bir renkle ilişkilendirilmesidir. Bu sinesteziye sahip kişi/kişiler, örneğin akşam saat 17.00'yi kırmızıyla bütünleştirebilir. Sabah saatlerini turkuaz tonlarıyla bağdaştırabilir. Kış ayını temizliğin, arınmanın, saflığın simgesi halindeki beyaz renginde görebilir.
Grafik-Renk Sinestezisi Harfler→Renk Sayılar →Renk	Sözcükleri, sesleri, rakamları veya sayıları belirli renk veya renklerle bağdaştırmayı ifade eder. Örneğin h harfinin kişide yeşil rengi hatırlatması veya 13 sayısının kişide siyahı çağrıştırması gibi.
Uzay – Mekânsal Sekans Sinestezisi→Renk	Uzamsal dizi sinestezisi, sayıların veya alfabenin zihinsel alanınızda uzamsal olarak oluşturulduğu ve şekillendiği sinestezi türüdür. Zihinsel şemaya benzer zihinde oluşan haritalar gibidir.
Haftanın Günleri →Renk	Herhangi bir rengin haftanın günlerinden biriyle ilişkilendirilmesi gibi. Gün kavramlarına zihinsel renkler vermek algının oluşmasına neden olmaktadır.
Aylar → Renk	Ocak, Şubat vb. ayların anlamını bir renkle bağdaştırmak ayların böyle algılanmasına neden olur. Örneğin nisan ayının yeşili, maviyi anımsatması gibi.
Kromestezi Müzik Tuşları Ses → Renk	Müzikte örneğin; piyanonun ayrı her tuşu farklı renklerle bağdaştırılabilir. Ayrıca insanların sesleri dinlediklerinde renkleri görmeleri renk sinestezisidir. (Sesler duyulduğunda konuşulan kelimelerdeki renkleri algılayanlar ve müzikteki renkleri algılayanlar gibi.) Çeşitli renk-ışıtme sinestezisi: Notalar, akorlar, tonlar ve ritimler gibi renge neden olan müzikal unsurlar, sinestetten sinestete değişir. Bunun yanında bazı sinestezikler müzikte şekiller ve dokular görür.
Tat→ Renk	Ekşi tadının sarı renginin algılanmasını sağlaması
Koku→ Renk	Biftek veya patates kızartması gibi kokuların bir renk algısını tetikler.

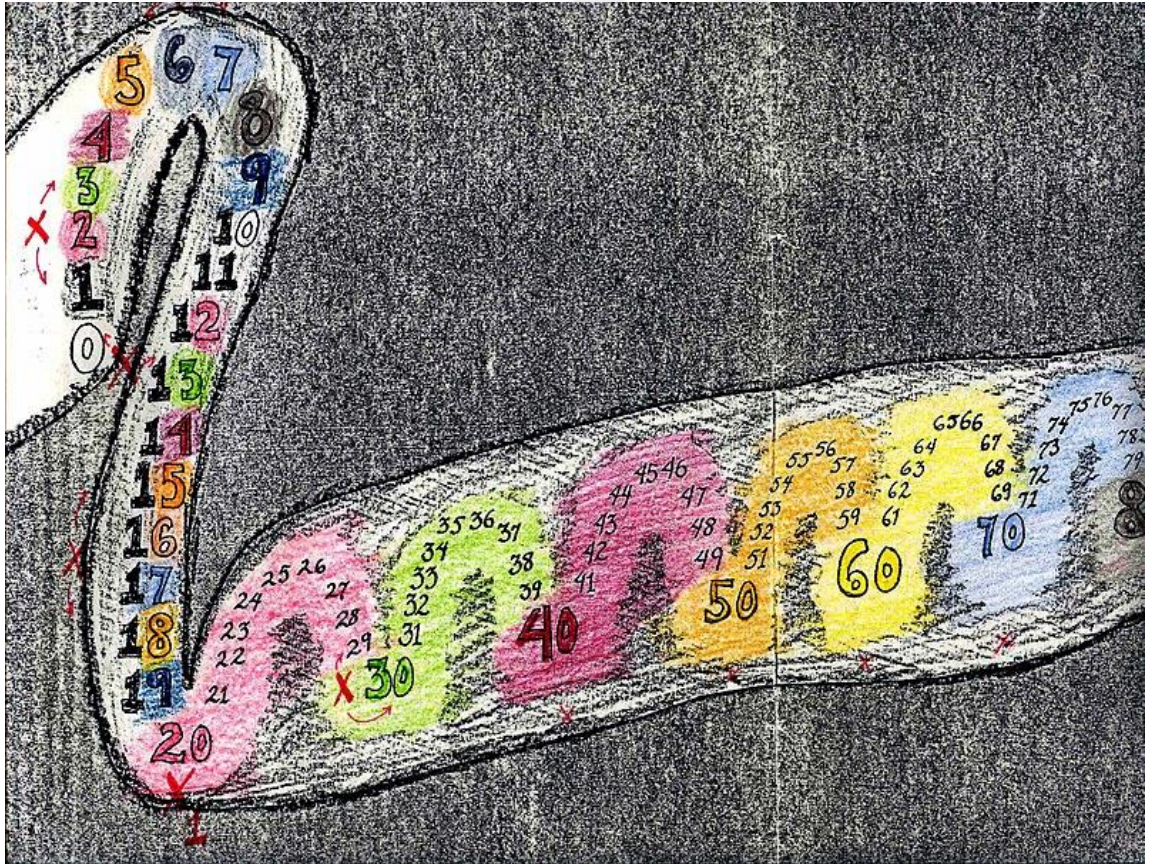
Tablo 1. Sinestezi Türleri: Zaman, Renk, koku, Tat, Harf, Sayı gibi.

2.6. Bir sayı formu örneği

Resim 2.3. Bir sayı formu örneği. (Cytowic & Eagleman, 2009)

2.7. Çarşamba Çivit Mavisidir

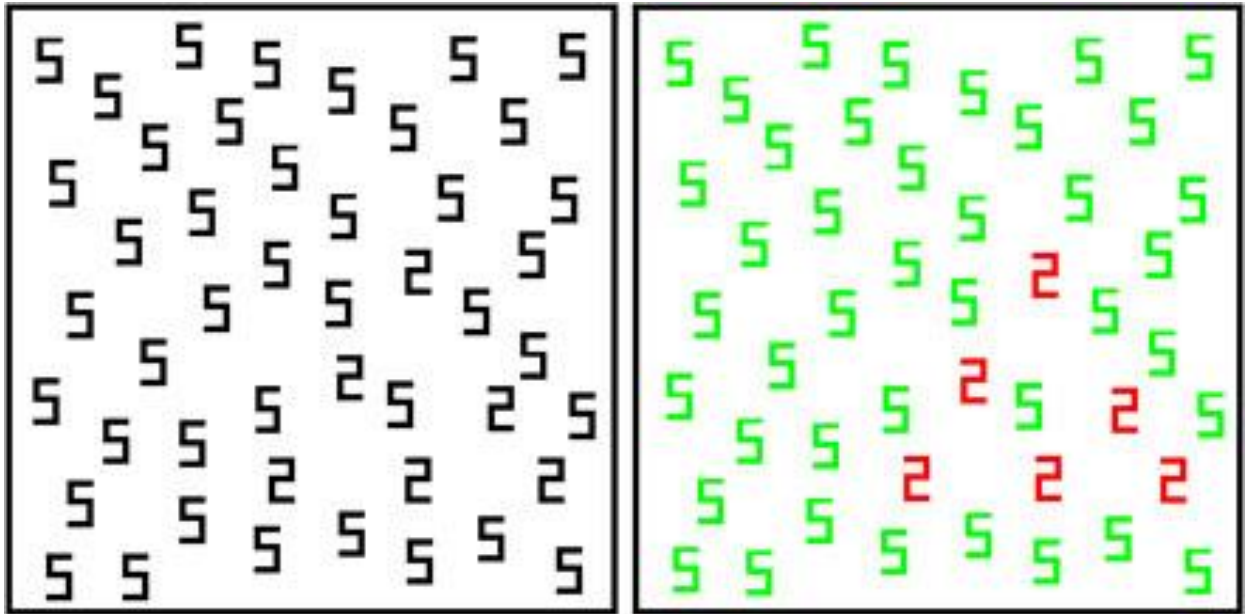

Resim 2.4. Çarşamba Çivit Mavisidir. (Cytowic & Eagleman, 2009)

Cytowic ve Eagleman, kitaplarında yayınladıkları, “*bir sayı formu örneği*” ve “*çarşamba çivit mavisidir.*” Adlı iki çalışmada, görselleştirdikleri deneyimlerde aylar, haftanın günleri, saatler ve hatta dakikalarda bile renklerin görülebileceğine dair açıklamalarda bulunmuşlardır. Takvim sinestezisi, Grafem-Renk sinestezisine verdikleri örneklerde subjektif ifaları sorgulamışlardır. Çarşamba’nın rengi ne olmalı? Mavi mi, ya da kırmızı mı? Bunun dışında hafta içi günler, aylar, saatler gibi zaman birimleri takvim sinestezisinin konusu olmuştur. Bunun yanında renkler; karakter, cinsiyet olarakta algılanabilirler. Cytowic ve Eagleman’ın söz konusu çalışmalarında bahsetmiş oldukları bu sinestezi türü yaygın bir bakış açısına sahip olduğu düşünülmektedir.(Cytowic ve Eagleman, Çarşamba Çivit Mavisi, Sinestezi Beynini Keşfetmek,2009, s,1,12).

Sinestezinin mekanizmalarını açıklamak için çeşitli teoriler bildirilmiştir. Sinesteziklerin beyin bölgeleri arasında sinestezik olmayanlara göre daha fazla çapraz bağlantı olduğunu ve aktivitelerinin sinestezik olmayanlara göre daha aktif olabileceği öne sürülmüştür. Sinesteziklerde beyin bölgeleri arasında sinestezik olmayanlara göre daha fazla çapraz konuşma olduğunu ve bu aktivitenin aslında normalde sinestetler tarafından deneyimlenebileceğini düşünmektedir. (Cytowic & Eagleman 2009.s,199-210)

2.8. Beş Sayılarının İçine Gizlenmiş İki Sayıları

Resim 2.5. Yukarıdaki Beş Sayılarının İçine Gizlenmiş İki Sayıları,

"Beş sayılarının içine gizlenmiş iki sayısı" adlı görselde harf/sayı-renk sinestezisi olan bireyler tarafından kolaylıkla ayırt edilebilir. Çünkü onlar, soldaki şekli istemsizce sağdaki gibi görürler. Renkler farklı gözükebilir.

İnsanlar bedenlerinin dışındaki hissiyatları görürler. Örneğin ; bir müzik parçası sırasında dışarıdan gelen sesleri duyarlar. Sinestet kişinin zihninde sabitlenmiş olan çağrışımlar, hayatı boyunca deneyimleyebileceği yeni çağrışımları baskılar. İstemsizdir. Algılamalar kendi kontrolleri haricinde ortaya çıkar. Duygular olumlu veya olumsuz olarak algılanabilir. Anlık yapılan işlerde de karmaşık sonuçlar ortaya çıkabilir. Gestalt'ın algı yasasında durum şekil-zemin olarak açıklanmaktadır. Dikkatimiz dahilinde ortaya çıkan sesler ve görüntüler şekil aynı anda verilen ve dikkat edilmeyen uyucular zemin ile açıklanır ya da aynı anda bütün deneyimlere sahip olabileceği Gestalt görüşü, dikkatimizle gelen sonuçlar sinestezik ifadeler doğurabilir olduğunu vurgulamaktadır.

2.9. Sinestetik Duyu

Sinestezi, bir duyuusal modaliteye sunulan bir uyarının diğerinde yanıltıcı bir duyuusal-algısal deneyime yol açtığı duyuusal bir 'karıştırma' yaşar. (Cytowic, 2002.s.99-105). Duyuların beraber algılanması örnekleri ve ayrıntıları ile açıklanacak olursa; gözle gördüğümüz her ayrıntı beynimizin görme bölgesine gider ve öyle algılarız. Dilimizle tattığımız her şey de bilgileri tat bölgesine gönderir. Algılama süreci bu şekildeyken sinestezide gözle görülen bilgiler görme bölgesine giderken aynı zamanda tat bölgesine de giderse ne olur? Gördüğümüz şeylerin tadını da hissederiz. Kırmızı renk ağızımızda tatlı bir tat bırakabilir. Sevdiğimiz bir yiyeceği yerken kulağımıza keman sesi gelebilir. Ya da yıldızlara bakarken uğur böcekleriymiş gibi algılayabiliriz. Siyah beyaz yazıların bize renkli algılanması da birer sinestezi örneği olabilir. C harfi bize sarıyı anımsatabilir. Sekiz rakamı yeşili anımsatabilir. Kişiden kişiye değişen algılama süreçleri sinestezi terimini ortaya çıkarmaktadır. Renklerle sesli harfler, sayılar ve haftanın günleri arasında tuhaf bir ilişki olabilir. Renklerin sesli harfler, sayılar ve haftanın günleri ile ilişkilendirilmesinde: Eğer bunları boya ile çizmemiz istenseydi, "i" için kan kırmızısı, "o" için turkuaz ve "u" için yeşil seçilebilirdi. İnsanın vizyonu, bakış açısı, görme yetisi üzerinde çok önemli bir yer tutar. Organizmanın dış dünyayı algısı tamamen insan algısı değildir. Duyular ve duygular, insan duyguları birlikte çalışarak bir etkileşim olgusu yaratmaktadır. Sinestezi, beyinde yaratılan algısal, duyuusal, tetikleyici hayal gücü ve fantazi sayesinde vardır. 'Sinestezi' algısal düzeyde tek bir uyarının çok sayıda tepkiyi tetikleyebildiği

nörolojik fenomeni ifade eder. Bu durumun en çok sanatçılarda ve eserlerine yansıtma biçimlerinde görülmektedir. Sinestezide bu kavramı deneyimleyenlere de “Sinestet” denilmektedir. Bunlar iki duyuyu aynı anda kullanabilen iki duyuda aynı anda aktif olursa “müziği görebilir, “renkleri duyabilir veya şekillerin tadına bakabilir. “(Kusnir 2014, s, 8)

İnsan formu geçmişte olduğu gibi hala incelenmekte olan bir organizma ve mucizevi alt yapılara sahiptir. Bu yüzden hemen hemen herkesin görebildiği ve anlamlandırmaya çalıştığı insan, aslında görünenden çok daha fazlasıdır. Sadece beş duyu organımızla algıladığımızdan daha fazla şeyi algılıyor, hissediyoruz ve daha fazla şeye inanıyoruz. Duygularımız, hissettiklerimiz ve inandıklarımız doğrultusunda, her şeyi ona göre yaşıyoruz veya yaşamaya çalışıyoruz. Kısaca bütün insanların genel olarak olmasa bile, dolaylı olarak sinesteziyi deneyimlediğini ya da deneyimleyebileceğini öne sürülebilir.

3. SANAT VE SİNESTEZİ

3.1. Sanat ve Sinestezik Algılamalar

Bir sanat eserinin estetik içeriğinde şunu belirtmek önemlidir: Sinestezî, bir sanat eserinin hem anlamını hem de önemini ortaya koyar. Sinestezî, disiplinler arası çalışmalar için bir temel oluşturuyor yani sinestezik fenomenler disiplinler arası bir karaktere sahiptir. *"Duyular arası bağlantı"* kavramı sinestezî olgusunu anlamak için temeldir. Bu kavramın özü B. M. Galeev'e göre sanatta, *"benzerlikle ilişkilendirme"* ilkesine göre ortaya çıkan duyusal yansımanın etkileşimlerindedir. (Galeev B.M. 1992.s, 5,9)

Sinestezinin sanattaki yansımalarına bakıldığında, sanatçıların genellikle sinesteziyi renkli işitme biçiminde deneyimledikleri görülmektedir ve bazı yazarlara göre tanımı böyle de yapılmaktadır. Müzikal ve resimsel yapı, genel tonalite ve duygusallık arasındaki analogiler kaçınılmazdır. Volkov'a göre, resimdeki renk ve çizgi ile ses arasında bir benzerlik vardır: *"Müziğin bileşeni. Müziğin gam, ritim gibi bileşenleri, armoni, majör ve minör, sadece müzikal değil müzik kavramlarıdır. Renk ve çizgi gibi resim araçları, müziğe yakın olabilir. Volkov renk ve çizgiyi "resmin müzikal başlangıcı" olarak tanımlar.*

Sanatsal sinestezinin rolü olan görsel sinestezî, sanatsal bir sinesteziyi ortaya koyarak daha ileri bir safhaya ulaşmayı gösterir. Benzersiz görsel anlamlar, yeni bir beğeni biçimine öncülük eder ve sanat, yeni bir görsel beğeni biçimine yol açar. Bu arada, sanatçıların estetik faaliyetleri ve sinestezî ideali, ulaşılacak istenen hedefe ulaşmada vazgeçilmez bir rol oynar. Sanat, gerçek hayatın bir yansımasıdır. Sanat, yaşamın çeşitli yönlerini yansıtırken, insanları düşündürür, duygusal ve estetik deneyimler sunar. Sanat, insanlık tarihi boyunca var olmuştur ve insanların hayatlarını zenginleştirmiştir.

Sanat, hayatın gerçekliğini yansıtırken, sinestezik deneyimlerin sanata aktarılması gibi, gerçek hayatın deneyimleri sanat eserlerinde canlandırılır. Sanatçı, kendisini nesnelerin dünyasına adanarak, sanatsal yaratıcılıkla harika bir sanatsal alan yaratır. Sanatçı, gerçek bir hayal gücü yaratır ve bu hayal gücüyle benzersiz ve özgün eserler oluşturur.

Sanat, sinestezî gibi teknikleri kullanarak, insanların zihinlerinde benzersiz bir his yaratır. Sanatın bu özelliği, insanların hayatlarına farklı bir boyut katarken, duygusal ifadelerin birleşimiyle bir sanatsal imaj yaratır. Sanatçı, bu imajı yaratırken, kendisini ifade etme özgürlüğüne sahiptir. Bu nedenle, sanat eserleri, her zaman özgün ve benzersizdir.

Sanat, insanların hayatlarına yıllardır dokunmuştur. Sanatın estetik, duygusal ve düşünsel boyutları, insanların hayatlarına anlam katar. Sanat, insanların dünyayı ve kendilerini anlamalarına yardımcı olurken, insanların hayatlarına güzellik, heyecan ve anlam katar.

Çağdaş araştırmalar, sinestezinin sadece psişik bir fenomen değil, aynı zamanda sanat eserlerinin estetik içeriğini şekillendiren sanatsal bir araç olduğunu ortaya koymuştur. Tarihsel gelişimi içinde modern estetik için sinestezi olgusu amaca uygun olarak açıklanmıştır. Şöyleki: araştırmının teorik ve metodolojik temelini kavramak, sinestezi ve sinestezinin oluşumuna ilişkin olguların tanımlanması ve araştırılması, sinestezinin şekillendirmedeki estetik rolünün tanımlanması, sanatın sentetik biçimlerinin yanı sıra, estetik sanat eserlerinin estetik içeriğinin tanımlanması gibi. Bu durumda mevcut literatür derinlemesine gözden geçirilmektedir.

3.2. Sanatsal Algıda Sinestezi Etkisi

Sinestezi, sanatın bir uygulama alanı olarak kabul edilebilir, çünkü bunun bir sonucu olarak duyusal algılarını kullanarak çalışmalar yaratırlar. Neyin nasıl görüldüğü, yorumlandığı ve yansıtıldığı algıda seçiciliğin veya nasıl algılandığının önemi oldukça fazladır. Gerçeği olduğu gibi yalın mı yoksa algıladığımız gibi mi görürüz? Sinestezik algıda, sanatsal faaliyet gerçekten çok algılarla doğrudan ilişkili olduğu ve duyularla hissedilenin ön plana çıktığı söylenebilir. Örneğin, bir ressam kafasında oluşturduğu biçim, renk, hareket gibi çeşitli grupları, bir müzisyen sesleri, armoniyi, ritmi kullanmak gibi, veya bir dansçı hareketleri, müzikle uyumu, beden dilini kullanarak sanatını yansıtır. Sinestezi, sanatçıların duyusal deneyimlerini daha fazla zorlama ve zenginleştirici bir şekilde yansıtma olanağı tanır.

İnsan faaliyetleri insanların duygularına dayanır. İnsanın duyusal uyaranları dış dünyayı temsil eder ve yansıtır. Çünkü insan beyni şekil, renk, ses, koku ve diğer özellikleri analiz eder. Doku ve sonuçta ortaya çıkan görme, işitme, koku alma duyularını gösteren tepkiler insan duygularıyla şekillenir. İnsanlar bireysel faaliyetlere doğrudan bir tepki hisseder ve nesnel şeylerin özellikleri, algısal farkındalık gösterir,

3.2.1. Sinestezik Algı

Algı denildiğinde sadece klasik anlamda ve basit olarak beş duyudan ibaret olduğu söylenir. Basitçe aktarılan, dışsal duyular olarak adlandırılan bu beş duyu ile görürüz (görme), duyarız (işitme), yenilerek ve içilerek tadarız (tatma), koklarız (koku), ve son olarak dokunarak hissederiz. (dokunarak, temas ederek). Bu yaklaşımın basitçe tanımından ibarettir. Algı

dediğimiz şeyin böyle bir şey olmadığı her yönüyle açık ve nettir. İçsel olarak hissetmek, acı çekmek veya mutlu olmak, etkileşime girmek, haz almak gibi insana özgü pek çok algılama çeşidi vardır. Algılama üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında çeşitli ve farklı görüşlerle karşılaşabiliriz. Örnekleme gerekirse: “*Etkileşim duyuları: bunlara propriyosepsiyon, visseral denir, termal algı ve ağrı algısı (nositsepsiyon)*” (Stevenson & Tomiczek, 2007,s, 294–309). Hareket duyusu olarak adlandırılan kinestezi, kas sinirlerinin faaliyetlerini içeren duyu olduğudur. Hareket, iç organların algılanması anlamına gelir; örneğin su akışının duyulması damarlardaki kan akışı, kişinin kalp atışının hissedilmesi veya kişinin sindirim duygusu, ağrının duyusal gibi içsel algılardır. Termal his ise, sıcaklığı ve veya soğuk algılanması gibi dışsal algılar da söz konusudur. Algı zihinsel bir işlev olmakla birlikte aynı zamanda deneyimlerle oluşabilen yaşamın getirdiği ve öğrettiği yaşantısal bir tecrübedir.

“*Algı, seçtiğimiz, idrak ettiğimiz bir süreçtir. Beyne uyarıcıların yanı sıra bilgi taşıyan şeydir. Çevredeki uyarıcıları düzenler fark eder ve tanır. İnsan vücudunun algısal yapısı oldukça karmaşıktır. Algı büyük oranda kişisel ve psikolojik bir süreç olsa da çevremizdeki insanları nasıl algıladığımız ve neler yaşadığımız, nasıl iletişim kurduğumuz algılama sürecimizi etkiler. Herhangi bir şeyin algılanması ve hafıza-deneyim olarak saklanması, gelecekteki işlemler için algısal sistem, duyuları da içerir*”. (Auvray & Spence, 2008s 121-133,).

3.3. Sinestetik Duyu Algısı

“*Ben kendimi hareket eden maddi bir imge olarak hissediyorum, bilemiyorum Doğan gereği, hareket halindeki formları bilemem. Sadece bir şeylerin hareket ettiğini hissederim.*” (Lenin,1972, s.40) Bu söylemler; algılama ile sanatsal ve estetik faaliyetler arasında bir korelasyon varlığını işaret eder. Sanatsal aktivite de bireyin kendini duyumlarından ayırmanın oldukça güç olduğunu gösterir. Sinestezi farklı duyguları gösteren estetik etkilere dayalı duyumdur. Sanatsal sinestezi basit değildir, fiziksel ve duygusal bir psikolojik fantezi ile bir ilişki göstererek duygusal deneyimin farkındalığının anlaşılması ve deneyimlenmesidir. Sanatsal sinestezi, deneyimin sınırlarını aşabilir. Duyusal deneyim, farklı duygusal kapasiteler gösterme, zenginleştirme ve insanların estetik deneyimlerini derinleştirmek gibi. Yaratma eyleminde, duygusal olarak ne hissedildiği, sanatsal sinestezi deneyiminin yansıtılması ve ifade etme biçimleri için çeşitli sanatsal ortamlar oluşturmak eylemi söz konusu olur.

3.4. Sinestezi ve Renk Algısı

Genellikle sanat ve sinestezi konusu ele alınan bu çalışmada, ağırlıklı olarak renk algısı üzerine gidilmiştir. Sinestet sanatçıların renk algıları ve ortaya çıkan sanat eserlerine bakıldığında sanatçılar için renk, bir sanatsal ifade aracı olarak kullanılmanın yanı sıra pek çok farklı şeyi de ifade edebilir. Renkleri etkilemek, hisleri kullanmak veya dünyayı tarif etmek için kullanılabilir. Renklerin tonları, farklılıkları ve kombinasyonları, sanatçının neyi ifade etmek istediğini ve nasıl ifade etmek istediğini bir araya getirir. Örneğin, açık resimler genellikle pozitif veya optimistik hisleri ifade ederken, koyu renkler daha çok karanlık hisleri ifade edebilir. Hume, kendi algısı doğrultusunda: *‘Renkler benim için çok önemli çünkü bir yeteneğim var- bu benim hatam değil, böyleyim- ne zaman müzik duysam, hatta müzik okusam, renkleri görürüm.’* olarak açıklamıştır. (Hume,1979, s. 403)

Özellikle resim sanatında renk ve renklerin etkisi oldukça önemli olduğu için, vurgulama gereği tekrardan görülmüştür. Renk algısı beş duyumuzdan biri olan görme duyusu ile doğrudan ilgilidir. Renk tanımını yaparken; (Göz) ışık radyasyonunu tespit ederken doğası gereği ya da belirli bir dalga boyundan yansıma yoluyla belirli bir dalga boyu gözlemlenen yüzeye yansır. Bu durumu örneklemeye çalışırsak: Beyaz, sarı, gökyüzünün mavisi gibi renkler. Renk algısı mekanizması hem nesnel hem de ışık, göz, beyin gibi faktörlere birlikte, öznel olarak renk tonu, parlaklık ve doygunluk gibi faktörlere de bağlıdır. Bilindiği üzere renkler iki farklı kişi tarafından aynı şekilde algılanmayabilir. Bir başka tanıma göre: *"renk, gözde yaratılan bir duyumdur. Bulunan elektromanyetik radyasyonun bir parçası olarak beyin atmosferdeki nesnelerin yüzeyine yansır ve bu nesneleri uyarır. Karşılık gelen duyu organları, gözler, bunlar da uyarıyı optik sinir yoluyla beyne iletir."* Renk aynı zamanda elektromanyetik etkinin bir sonucudur. İnsan vücudunun görsel reseptörü, yani göz üzerindeki radyasyondur. Işık şeklindeki renk elektromanyetik spektrumun bir parçasıdır.

Renk nedir? sorusu yıllar boyunca pek çok kişinin kafasını kurcalayan bir soru olmuştur ve doğası için mantıklı bir açıklama sağlamak amacıyla çeşitli teoriler geliştirilmiştir. Örneğin, görsel sanatlarda renk teorisi pratikte renklerin karıştırılması ve karışımın görsel olarak sunulması ile ilgilidir. Renklerin psikolojimizi ve psikolojimizin renkleri nasıl algıladığımız üzerinde belirli araştırmalar yapılmıştır. Keith W. Jacobs ve James F. Suess 1975'te yayınladıkları makalesinde, *"kaygı, sevinç korku gibi durumlarımızda renklerin değişime uğradığı ve sinestezik bir yol açtığı kanaatindeyim."* der.

3.5. Sinestezi ve Hayal Gücü Algısı

Sinestezi ve hayal gücü, her ikisinin de duyuşal deneyimlerin ve bilgilerin harmanlanmasını içermesi bakımından ilişkilidir. Sinestezi, bir kişinin, harfleri ve sayıları belirli renklere sahip olarak algılaması gibi, duyuşal bilgileri atipik bir şekilde deneyimlediği nörogelişimsel bir durumdur. Öte yandan hayal gücü, doğrudan mevcut duyuşal bilgilere dayanmayan zihinsel görüntüler, düşünceler veya senaryolar üretme yeteneğidir.

Hem sinestezi hem de hayal gücü, beynin duyuşal bilgileri benzersiz şekillerde birleştirmesini ve işlemlerini içerir. Bu da iki kavramı birbirine bağılı ama farklı kılar. Hayal gücü, zihinsel bir yapıyı temsil eder. Global algı. Hayal gücü ve çağrışım birbirini tamamlayan iki farklı kavramdır. Olguyu anlamak için orijinal görüntüyü işleme imkânı yeni bir yönünü, yenilikçi bir şekilde ortaya koyuyor. Hayal gücü ilişkilendirmeye bağı kurmaya dayanır, ilişkilendirme görüntülere dayanır ve hayal gücü üzerine sinestezi karmaşık imgelem olarak da yansıtılabilir. Sanatsal, ilişkilendirme karşılıklı bağlantının temelidir. Tasarımcılar için yaratıcı süreç çok geniş bağlantı kurma yollarıyla oluşur. 'Sunum' ve soyut yaratım- 'modalite' ile bağlantılı olarak duygu yaratmak için mükemmel bir kombinasyon elde etmektedirler. Tasarımın süreci, anlamı ve çağrışımı. Renk, grafik görüntünün tasarlandığı temel görsel unsurlardır ve başlangıç noktası olan görsel imgeler bir metafor gösterir. Psikolojik analiz açısından biçim ve renk olarak duyuşal bir deneyim ve en çok duyuşal bir rezonans görsel imgelem sunar.

Rich ve Ark yapmış oldukları bir çalışmada, “hayal edilen ve sinestetik renklerin farklı nöral substratları aktive edebileceğini” öne sürdü. (Rich ve Ark. 2006,s 53-84)

Sanatçılar sıklıkla görsel olguları gözlemleme konusunda özgün yeteneklerini sergilerler; burada tasvirler tıp ve nörolojik durumların görsel işlevlerini araştıran nörobilimciler için eşsiz bir kaynak oluşturur. Sinestezi konusundaki anlayışımızla bağlantılı olarak, sanatçıların katkısı oldukça önemlidir.

Sinestezi yaygınlığının sanatsal toplumda, genel toplumdan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dahası, algılamaları sıklıkla sanat çalışmalarında temsil edilmektedir. Hatta, görsel sanatlar alanında çalışanlar arasında sinestezi yaygınlığının %23 olduğu düşünülmektedir. Sanat öğrencileri arasında sadece metin-renk sinestezisi prevalansının %7 olduğu, kontrol grubunda ise bu oranların %2 olduğu bildirilmiştir, Dikkat çekici bir biçimde, sinestetlerin kişilik özellikleri yaratıcı, sanatsal faaliyetlere katılımlarını desteklemektedir.

Yakın geçmişte yapılandırılmış bir kişilik ölçütü ("Beş Büyük Envanter") ve eşduyum ölçen anketlerle incelenen sinestezikler, hayal gücü ve sanatsal eğilimlerle ilişkili olduğu düşünülen daha yüksek düzeyde 'Deneyime Açık' ve daha yüksek düzeyde 'Hayal Gücü' sergilemiştir. Bu, bağlamsal olarak 'Açıklık' ile ilişkilidir. Bununla birlikte, yazı-renk sinestetleri, bilgiyi hem sözlü hem de güçlü imgeleme tarzlarında işlerken farklı bir bilişsel tarz sergilerler. Evrenin kendine özgün algılaması, birçok 'sinestezik' ressam ve sanatçının sanat eserlerini belirleyici bir ölçüde etkilemiş bulunmaktadır.

Sanatta ilk olarak, fizyolojik düzeye dair bir anlayış söz konusudur. Hayal gücüne dayalı faaliyetler gösterilir; sanatsal yaratımda ve takdirde, insanlar sınırları aşabilir; duyguların, farklı hislerin peşinde koşarak, zengin ve benzersiz imgeler yaratabilir. Böylece hayal gücünün önemli bir rol oynamasına yol açar. İnsan duyguları dışı doğru bir yansıma gösterir. Estetik ve sanatsal faktörler, duygusal, psikolojik ve güçlü bir yaratıcılık gibi beş birleşik insan duyusu zengin bir duyu gösteren bir iletişim aracıdır. Sanatta, sanatçının öznel duyguları, sanatçıyı harekete geçirir ve teşvik eder. Bir hedef olarak hayal gücü, zengin bir duygusal biçim ve zengin öznel duyular olarak görülebilir. Sanatsal sinestezinin yaratılmasında öznel duyular ve hayal gücünün etkileşimi güçlü bir etki gösterir. Dolayısıyla bu hassas bir ilişki. Estetiği anlamak aynı zamanda psikolojik faktörleri, hayal gücü ile ilişkiyi, duygusal deneyimi anlamak anlamına gelir. Sinestezik imgeler, güçlü bir estetik vizyon sergilemek, farklı estetik yönleri sergileyen çeşitli sanatsal formları yaratmak böylelikle oluşur.

3.6. Sinestezik Estetik Algı

Algısal estetiğe dair şu söylenebilir ki, tüm açıklamalar estetik bir dışavurum olarak gösterebilir. Estetiğin etkisi ve estetiğe ilişkin çalışmalar bu duyularla birleştirilerek verilir. Farklılıklar duygusal algıdan farklı olarak, estetik algı çeşitli, kapsamlı ve sofistike bir unsur, iç içe geçmiş bir deneyim olarak sonsuz opsiyonları teşvik eder. Sinestezinin görselliği ve estetiği kişinin zihnine nüfuz edebilir. Estetik, estetik deneyimlerin kendisine ilişkin bir lisan sergilemektedir. Bu estetik anlayışında bir "ilave lisan" olduğunu göstermektedir. Beğenme açısından bakıldığında, sinestezi toplum tarafından yaşanmakta dolayısıyla insanlarda yeni bir estetik anlayışının farkındadır. Duyum, his, hayal gücü, yaratıcılık gibi ilgi alanları ve duyguların estetik anlayışını yaratma sürecinde kişisel olduğunu söylemek mümkün.

İnsanın estetik anlayışı estetik gereksinimlerle bütünleşir, sanatsal yaratımların bir uzantısını sergiler. Özetlemek gerekirse, insanın estetik ifade anlayışı ve algısı karmaşıktır ve

sinestezik bakış açısı da bu şekilde denebilir. Sinestezik algılama yaratma sürecini zenginleştirebilir. Farklı ve çok katmanlı estetik deneyim, sinesteziyi kaçınılmaz olarak gerekli ve olağan duruma getirerek, yaratıcı potansiyeli ve estetik anlayışı destekler diyebiliriz.

Duyular ve algılar ana temel unsurları oluşturmaktadırlar. Kognitif etkinliğin ve sinestezinin tabanı gibi. Öznel duygular kişisel bir niteliği temsil etmektedir ve yalnızca beden kanalıyla sinestezinin tadını çıkarabilir. Algının sübjektifliği bazı önemli özelliklere sahiptir. Bunlar insanların deneyimler hakkındaki algılarına dayanır. İlgili olarak görsel algıda, kişiler görsel kaynaklara güvenir, fakat aynı zamanda sertlik, dokusal özellikler gibi görsel olmayan öğeler üzerinde türlü duyuşal faaliyet yoluyla etkileşim kurar. Bu nedenle kişiler çeşitli konuları içeren bir öğrenme sürecine dayanan bir algı oluşturur.

İnsani temellere dayanan, hisler ve duygular olmasaydı, dünya öznellikten yoksun bir boyut sürerdi. İnsan gözleri görünenin ötesindeki şeylerin bilgisini dolaysız olarak sergileyemez öznel hissiyatlar ve aktivasyonlara gereksinim duyar. İnsanoğlunun önünde ne olduğunu daha iyi anlaması için algı ruhu ve bedensel duyuları içeren her şeyi bütünleştirme yeteneğine sahiptir. Bu nedenle algı gelişmemizin bir göstergesidir.

Estetik algı yoluyla, kişi yaratıcılığını daha iyi bir kapasite ve yüksek oranda bir dışavurum sağlayabilir. Sanatçıların bunu çok iyi sağlayabildiğini söylemek yanlış olmaz. Ayrıca algımız hemen hemen her şeyi etkilediği gibi estetik görüşümüzü ve psikolojiyi de etkiler.

4.SİNESTEZİ ALANINDA YAPILMIŞ SANATSAL ÇALIŞMALAR

4.1. 20. Yüzyılın Sinestezik Deneyimleri

Sinestezinin sanatla olan teorik kısımları, sanatsal uygulama alanına nasıl ve ne ölçüde yansıdığını hakkında 20. yy. içerisinde çeşitli çalışmalar görülmektedir. Bu çalışmaların teorikten pratiğe dönüşümleri veya direkt uygulamaları üzerine yapılmış olan önemli bazı çalışmalar ele alınarak incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda özellikle teknolojinin bir aşamadan sonra hızla gelişimi ve bu gelişimin sanatsal alanda kullanımının yaygınlığı gözlemlenmiştir. Sinestezi algısının daha iyi anlaşılması için iki ayrı tarihsel dönem ele alınarak ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bunlar: 20. yy. içerisindeki çalışmalar ve 21. yy. içerisindeki çalışmaları kapsamaktadır.

20. yy. içerisinde sinestezi alanında önemli görülen Vincent Van Gogh, Konstantinas Ciurlionis, Wassily Kandinsky ve GuanZhong Wu ‘nun eserleri incelenmiştir. Bu bölümde farklı alanlarda ve farklı çalışma yöntemlerini tercih etmiş olan sanatçıların çalışmaları sinestezik alanın temel yaklaşımını oluşturmaktadır.

Sanat üzerine düşünme yoluyla incelenmekte ve diğer şeylerin yanı sıra, sinestezi düşüncesi ile sanat arasındaki yadsınamaz varoluşsal ilişkiye değinmektedir. Ayrıca, erken fikirler, sanat eserleri, sanatçılar ve sinestezi zirvedeyken görsel sanatlarla ne kadar ilgilendikleri hakkında sorular soruluyor. Yapılan araştırmalar sonucunda sözü edilen sanatçılar aynı zamanda mevcut sinestezi araştırmalarına da katkıda bulunmuştur.

Sanatçıların, çalışmaları aracılığıyla duyguları uyandırma ve duyuşsal deneyimler yaratma konusunda doğuştan gelen bir yeteneğe sahip oldukları, bununla birlikte sinestetik sanatçılar, yaratımlarında birden fazla duyuyu birleştirebildikleri için ekstra bir karmaşıklık katmanına sahip olabileceği yönünde fikirler ortaya atılmıştır. Bu yönde izleyicilere zengin ve çok boyutlu deneyimler aktarma becerilerini de geliştirmiş olabilirler.

Cytowic'e göre (1995, bölüm 3.7; 1993, s. 54.) ‘*duyuşsal füzyon, birleşme duyular, müzisyenlerin ve görsel sanatçıların yazılarında giderek daha sık ortaya çıkmaktadır.*’

Sinestezi ve onun bilişsel tarzı pratik olarak evrensel nitelikte olduğu söylenebilir. Bir kavram olarak anlaşılan algısal ve düşünsel farkındalık, insanın objektif ve nörolojik dünyasını sabitlemek için genel olarak bilişsel modeller, sinestezinin insan bilincine dayandığını, insan bilincinin soyut bilişsel unsurları aktarmak için sanat eserlerini ortaya çıkardığını ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda sinestezi, hayali yaratıcılıkla çalışır ve algısal izlenimler karşımıza

çıkart. Psikoloji, deneyler ve araştırmaların yanı sıra, sanata geçişinin, sinestezinin birçok alanda pratik olanaklar sunduğunu gsterdiğini aşağıdaki çalışmaları aracılığıyla da gormek mümkündür.

4.1.1. Vincent Van Gogh un Sinestezik Deneyimleri

Resim 4.1. Vincent Van Gogh, Zeytin Ağaçları, 1889, 73 x 92 cm,

Vincent Van Gogh, Hollandalı nl bir ressamdı ve hayatı boyunca sinestezisi deneyimleri yaşadığı düşünülüyor. Sinestezisi, bir duyusal girdinin başka bir duyusal girdiyle birleştiği ve bu nedenle bir insanın bir duyuyu verdiğinde aynı anda başka bir duyuyu algısı da yaşamasına neden olduğu bir davranış olduğundan Vincent Van Gogh'un da sinesteziyi yaşadığı kanısına varılabilir. Eserlerine ve söylediği sözlere bakılırsa sinestezik deneyimleri olduğu görülebilir. Van Gogh'un resimlerindeki yoğun renklerin ve dokuların, sinestezisi deneyimlerinin bir sonucu olabileceği yönünde durulmuştur. Bazı kaynaklara göre, Van Gogh'un özellikle müzik dinlerken, renklerin seslere dönüştüğü bir sinestezisi deneyimi yaşadığı söyleniyor. Örneğin, bir kemanın notasını duyduğunda, o notanın belirli bir renge sahip olduğunu hissettiği söylenebilir.

Van Gogh'un eserlerindeki yoğun renkler ve dokuların, sinestezi deneyimlerinden kaynaklanabileceği gibi, diğer araştırmalarından da kaynaklanmış olabilir. Ancak, Van Gogh'un sinestezi yaşantısı, sanatındaki renk ve dokuların yoğunluğuna da temel etken olabilir.

“Van Gogh hayatının erken yaşlarında piyano dersleriyle boğuşmuş ve piyano notaları ile tonlar ve renkler arasındaki uyumu bulmaya çalışmıştır.” (Campen, 1999, s 9-14) Sinestezik deneyimleri bu noktada erken yaşta başladığı yönünde çeşitli belgelerden anlaşılmaktadır.

Van Gogh, kardeşi Theo'ya yazdığı mektupta, *“Bir sanatçının elleri titrediğinde resim çizerken nasıl da keman gibi ses çıkarıyor”* ifadelerini kullanmıştır. (Taggart, 2019, s 4-6). Bu ve benzeri anekdotlara dayanarak Van Gogh'un hikayeleri, bazı sanat tarihçilerine göre kromestezik deneyimleri olduğu söyleniyordu. Yani renkli işittiği yönünde, her sesi renkli algıladığıyla ilgili ifadeleri vardır.

Gökyüzünün bulutlu mavi kuşağının altında, Güney Fransa'da bir dağ silsilesi olan manzara çalışmalarından biri olan Chaîne des Alpilles yer alır. Vincent Van Gogh'un bu çalışması, birçok resminin çalışma konusunun bir parçasını oluşturur.

Vincent Van Gogh'un yukarıda sunulan Zeytin Ağaçları resmindeki doku dinamiktir ve fırça darbeleri kalın, ince, kısa ve uzun gibi çeşitli türlerle tuval üzerinde sunmuştur. Sanatçının yapmış olduğu eserlerin neredeyse tümünde bu etkiyi akıcı ve anlamlı bir şekilde uygulanmış olduğu görülmektedir. Örneğin, bu resimde, gökyüzü görünüşte geliş güzel uygulanmış kısa fırça darbelerinden oluşmaktadır. Belirgin olan ve çeşitli çizgiler oluşturan akıcı fırça darbeleriyle bestelemiştir resmini. Tamamında natüralist kıvrımlı ve sarmal çizgiler vardır. Bu da çizgilerin ritmik akışının yarattığı kompozisyon ahengini ve hareketi verir. Yeşil, mavi ve sarının çeşitli tonlarını beyaz ve siyahla tasvir ediyor.

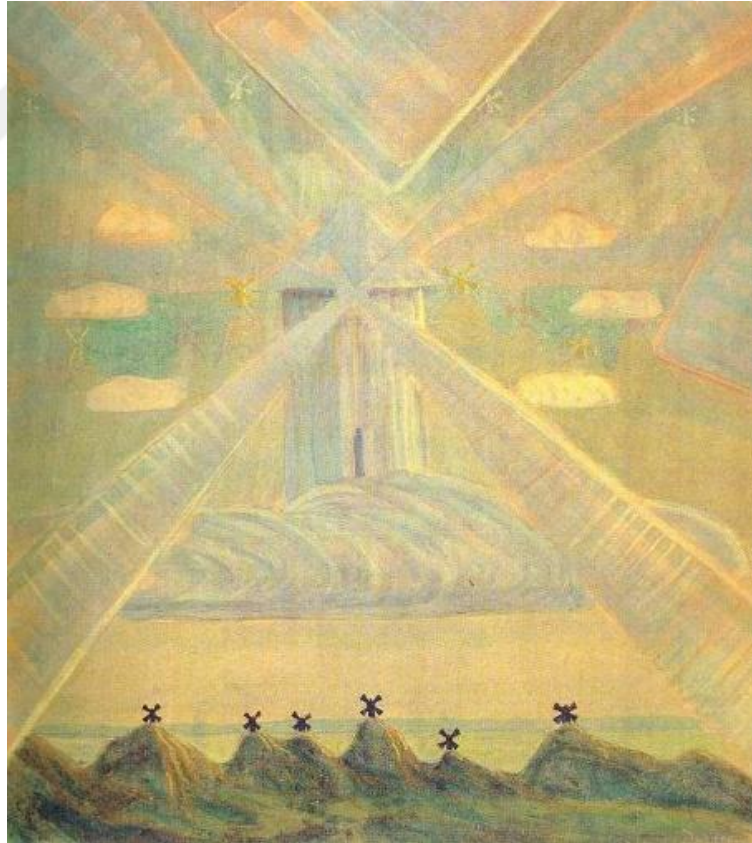
Van Gogh için mavi renk sembolik bir anlam taşıyordu. Mavi renk kullanımı, sanatçının resimli kompozisyonlarıyla aktarmaya çalıştığı ilahi inancını, duygu ve düşüncelerini adeta sembolize ediyordu. Gökyüzündeki büyük bulutun girdap formu, sarp dağ zirveleri, ağaçların gür formları ve eğri kütükleri ile dallar ilahi gücün içsel yansıması gibi. Resimde tasvir ederek şekillendirdiği zemin sanki akıyormuş gibi daha az "gerçekçi" ve daha dalgalı görünüyor.

Van Gogh dış gerçekçiliği, kendi bakış açısına göre dolaylı bir şekilde temsil etmiş ve kimi zamanda tamamen değiştirmiştir. Albert Lubin, *“Erles çevresindeki ağaçların tarlaların hiçbir zaman tablolarındaki kadar yeşil ve canlı olmamıştır.”* İfadelerini kullanmıştır. Lubin , Van Gogh'un tablolarındaki tarlaların aslında arzularını yansıtan birer fantezi olduklarını

belirtiyor. “Dış gerçeklikle bağını tamamen koparmış gibi ya da dış gerçeklik yalnızca onun duygularını tetiklemek için var olamaya başlamıştır.” görüşünü savunur. Açıklanan bu görüşler bağlamında eserleri incelendiğinde, sanatçının algısını nasıl yansıttığını, gördüğü şeyleri kafasında nasıl oluşturup, çalışmalarında ne şekilde kullandığına bakıldığında Van Gogh’un sinestetik temel kapsamında olduğu görüşünü ileri sürebiliriz.

Van Gogh’a sinestetik bir sanatçı dersek eğer, röprodüksiyonlarını, replikalarını yapan sanatçılar ya da sanatla uğraşanlar da onun gibi sinestetik deneyimler mi yaşar? Bazı sanatçıların da Van Gogh gibi aynı tarzda veya yakın bir yaklaşımla renkleri, çizgileri kullandığını görüyoruz. Bunun iki açıklaması olabileceğini düşünülmektedir. Tamamen algıyı da replika ettikleri bir varsayım olarak yani onun gibi görmeyip salt onun gibi görünürü eserlere aktarmak. İkinci varsayım ise, çizgileri güçlü ve akılda kalıcı olan Van Gogh bazı sanatçılara ilham oluyor ve sanatçıların kendi bakış açısına uygun olduğu için bu tür çalışmalar yapıyor olabilirler.

4.1.2. Konstantinas Ciurlionis Resmin Müziği

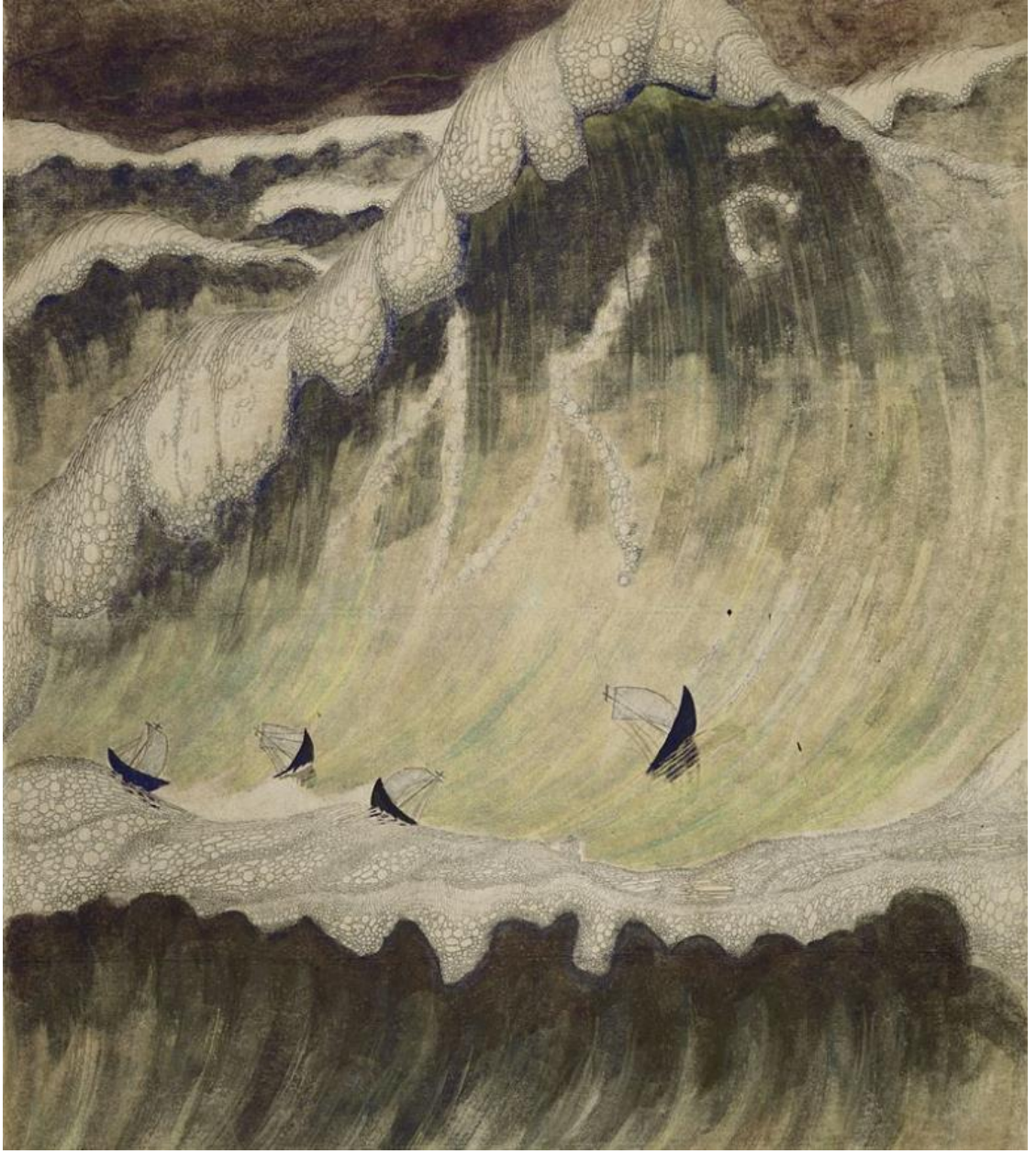
Resim 4.2. Konstantinas Ciurlionis Andante (Bahar Sonatı), 1907, 72,4 x 62,6 cm.

Ciurlionis, erken yaşlarında Varşova Konservatuvarı'nda eğitim almış. Yani müzik eğitiminin temelini seçkin bir merkezden alarak müziğin doğasını öğrenerek sanat hayatına adım atmıştır. Burada müzik alanında belirli ilerlemeler kaydetmiştir. Müzik eğitiminden sonra resim yapmaya ilgi duymuş ve genellikle yaptığı resimleriyle tanınmıştır. Konu üzerinde araştırma ve inceleme yapan insanlar, Ciurlionis,un sinestezinin belirgin olduğu ilk sanatçılardan biri olduğu görüşünü ileri sürmüştür.

Sanatçının hedefi, müziğin işitsel alanda hissettirdiğine benzer bir biçimde fikir ve hisleri çağrıştırmaktır. İkinci durumdaki sanatçının hedefi ise müziği yorumlamaktır. Müziksel tarzda yaratılan resimler çoğunlukla müziğin resimsel temsilleri olmadığı vurgulanır. Dolayısıyla müziği resmettiğini söyleyemeyiz ama müziğin aurasından resimsel ortamlar hazırladığı kanısına varılabilir.

Aşağıda sanatçının yapmış olduğu Bahar Sonatı isimli eser incelendiğinde müzik ve resmin iç içe girmiş birbirinin devamlılığı niteliğini yansıtmaktadır. Doğal olarak sanatçının geçmişte almış olduğu eğitim ve ilgi alanları bu birlikteliği pekiştirmiştir.

Ciurlionis'in çalışmalarında Sembolizm ve Art Nouveau akımlarının çizgi ve yapısı görülmektedir. Müzikte yakaladığı renkleri çalışmalarına soft renklerle yansıtmış. Andante (Bahar Sonatı), Litvanya'nın doğal güzelliklerine ve doğanın ritmine bir övgüsü olduğu söylenebilir. Çünkü sanatçının yaşamış olduğu çevre ve kültür gibi etkenlerin eserlere yansması çok sık görülen bir olgudur. Eser, doğanın canlılığını, canlı renklerini ve dokusunu yansıtan güçlü imgelerle doludur. Deniz fenerini bulutların üzerinde tasvir etmesi hayal gücünün de geniş olduğunu gösteriyor. Fenerin yanındaki küçük bulutlar deniz canlılarını anımsatıyor. Resmin hemen ardından dağların üzerindeki küçük fenerleri de fark ediyoruz. Perspektife uyan deniz fenerlerini hem de resme uymayan ana karakteri yani büyük deniz fenerini görüyoruz. Sanatçının bu çalışmadaki hayal gücünün ve gerçekliğinin bütünleştirilmiş hali tasvir edilmiştir. Sonuç olarak Konstantinas Čiurlionis'in "Andante" eseri hem müzikal olarak hem de duygusal olarak etkileyici bir eserdir. Eser, doğanın güzelliği ve romantizmin duygusal yönleri hakkında bir hikâye anlatır. Bu yönleriyle, bu eser, Litvanya tarihinde önemli bir yere sahip olan bir başyapıt olarak kabul edilmektedir. Ayrıca duyular arasında köprü kurduğunu çalışmalarını inceleyerek gözlemleyebiliriz.

Resim 4.3. Sinestet, Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, Denizin Sonatı – Final, 1908

Yukarıda sunulan bu çalışma bir kaç tablonun sonuna eklenen Deniz Sonatı ismiyle oluşturduğu serinin son parçası ve ‘‘Final’’ isimli eserdir. Bu eser küçük tekneler ve üzerlerindeki dev dalgalarla denizi tüm görkemiyle sergileyen bir kapanışla yükselmektedir. Bu resim farklı bir açıdan bakıldığında Katshushika Hokusai'nin ‘‘Dev Dalga’’ eserini andırmaktadır. Küçük tekneleri saran dev dalgalarda, sanatçı isminin baş harflerini dahice saklanmış olduğu da görülmektedir. Sinestezik açıdan ele alındığında, bu harflerin dahice saklanması, bizlere birinci bölümde sunulan Ward ve Simner, Resim : 2.5’i anımsatmaktadır.

Sanatçının bu müzikal eseri, 1908 yılında bestelenmiş ve romantik bir tarza sahip dört bölümlük bir senfonik şiirdir. "Denizin Sonatı"nın final bölümü, eserin en etkileyici kısımlarından biridir. Bu bölümde, orkestranın güçlü bir girişi, derin ve etkileyici bir müzikal atmosfer oluşturur. Bu atmosfer, orkestranın güçlü vurguları, dinamik değişimleri ve romantik melankoliyle devam eder. Bölüm, denizde dalga hareketlerinin ritmik ve dinamik yapısını yansıtan hızlı ve enerjik motiflerle süslüdür. Orkestranın yoğun melodisi, dinleyiciye bir fırtına öncesi huzursuzluk ve endişe hissiyatı verir. Daha sonra, müzik yavaşlayarak, daha durgun bir yapıya dönüşür. Ancak, romantik melodi, hala duygusal bir şekilde devam etmektedir.

Son bölümde, orkestra, melodiye güçlü bir şekilde geri dönerek, eserin önceki bölümlerinde duyulan romantik dokuya yeniden kavuşur. Melodi, bu kez daha yumuşak bir şekilde çalınarak, dinleyiciye huzur ve sakinlik hissi verir. Bu son bölüm, eserin önceki bölümlerinde yaratılan gerginliği ve dramatik yapısını yatıştırarak, romantik bir sonla bitirir.

Sonuç olarak, "Denizin Sonatı"nın final bölümü, dinamik yapısı ve romantik dokusuyla etkileyici bir eserdir. Orkestranın güçlü melodisi, denizin ritmik yapısını yansıtarak, dinleyiciyi içine çeker. Eser, Mikalojus Konstantinas Čiurlionis'in müzikal dehasının bir göstergesi olarak kabul edilir ve Litvanya müzik tarihinde önemli bir yere sahiptir.

4.1.3. Wassily Kandinsky Sinesteziye Dair.

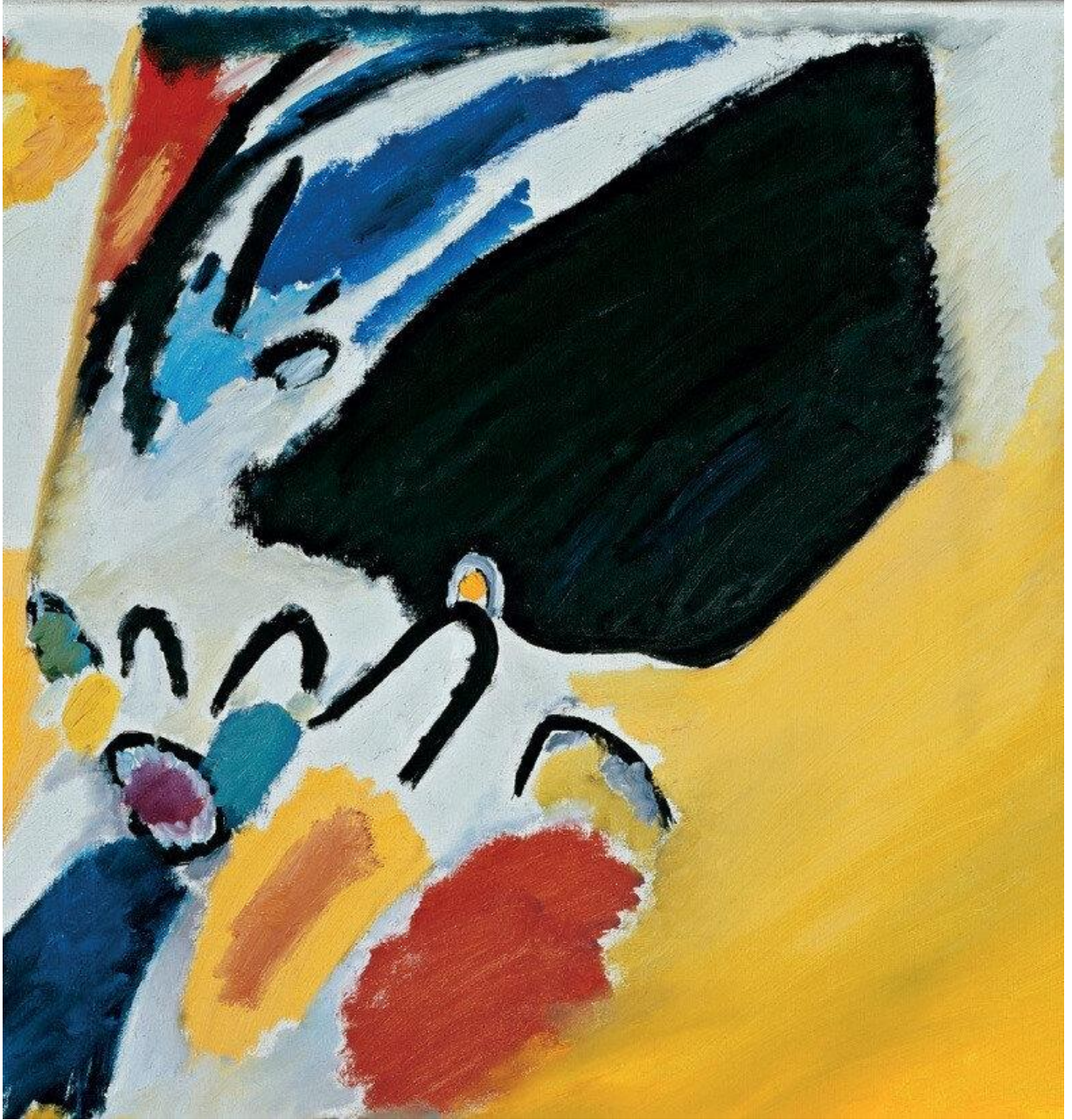
1896'da Kandinsky, sanatçı olarak kariyerine başlarken Bolşoy Tiyatrosuna katıldı , Alman besteci Richard Wagner'in ve Lohengrin operasının sahnelendiği gösteriye katılarak etkin olarak yer aldı. (Bolşoy Tiyatrosu, Alman besteci Richard Wagner'in (1813-1883) Lohengrin (1850) operasını). Bu eseri dinlerken deyim yerindeyse renkleri ve görüntüleri görmeye başladığını belirtir. Bu deneyim Kandinsky'nin teorisini etkiledi. Müzik ve resim ile ilgili olarak enstrümanları sanatçının paletindeki renklerle donatıyor ve orkestranın seslerini dengeliyor. Bir başka dönüm noktası da, yeterince temsil edilmeyen bu sanatı 1910'da tesadüfen keşfetmesiydi. Kısa süre sonra sinestezi resimleri üzerinde çalışmaya başladı. Bunlar ilk tamamen soyut eserler olarak kabul edilir.

Wassily Kandinsky'nin çalışmaları genellikle bir duyunun uyarılmasının başka bir duyuda algıya yol açtığı bir fenomen olan sinestezi kullanımı ile karakterize edilir. Kandinsky için bu genellikle renkler ve sesler arasında bir bağlantı olarak ortaya çıkmış ve belirli renklerin belirli duyguları veya müzik notalarını çağrıştırabileceğine inanmıştır. Çalışmalarında bu fikrin cesur, canlı renkler, hareket ve enerji hissi yaratan dinamik fırça darbeleriyle temsil edildiğini

görebiliriz. Genel olarak, Kandinsky'nin sanata sinestetik yaklaşımı hem görsel olarak çarpıcı hem de duygusal olarak çağrıştırmacı eserlerle sonuçlanmıştır.

Kandinsky'nin 1910'daki çağrısı: *"Kulaklarınızı müziğe verin, zihninizi açın. Gözlerinizi resme dikin ve ... düşünmeyi bırakın! Sadece kendinize şu soruyu sorun: Çalışmalarınız şimdiye kadar bilinmeyen bir dünyaya adım atmanızı sağladı mı? Eğer cevabınız evetse, daha ne istiyorsunuz?"*Kandinsky'nin müziğe yaptığı gönderme resimde nasıl ifade edildiğini açıklayıcı nitelikte.

2 Ocak 1911'de, Kandinsky, grubun diğer üyeleriyle birlikte Münih'teki Yeni Sanatçılar Derneği'nde Arnold Schönberg'in eserlerinden oluşan bir konsere katıldı. (Kendisi için yeni ve araştırmaya çalıştığı bu müzik deneyimi ve ardından gelen yüzleşme yazışmalar yaptığı bestecinin teorileri ile İzlenim III'te olduğu gibi İzlenimler olarak bahsetmiştir. Resimlerinde de dış doğanın doğrudan bir izlenimini verir. İç doğadan alınan izlenimleri işler. Bununla birlikte, yavaş ve daha yansıtıcı bir şekilde hazırlanan bileşimler İzlenim III için de eskizler sunar ve bunlar Kandinsky'nin konserin 2 Ocak 1911'deki özel durumu ya da belirli bir parça değil, genel olarak daha ziyade müzikal performansa ilişkin genel izlenimlerini aktardığı görülmektedir. Nesne düzeyinde bir kuyruklu konser piyanosu gibi kompakt ve okunabilir olmasına rağmen, büyük resme hâkim olan büyük siyah nokta ağırlıksız bir şekilde süzülüyor gibidir. Etrafı, sesin ya da müziğin bir şifresi gibi ileriye doğru akan şekilsiz sarı bir yüzeyle çevrilidir. Sesin ya da müziğin şifresi, renk lekelerinin işaret ettiği dinleyicilerin etrafında dönüyor ve onlara nüfuz ediyor. Seyirci ise, filmin dinamikleri tarafından cezbedilir siyah yüzeyin. Birkaç nesne izi ile Kandinsky böylece müziğin etkisini görselleştirmiştir.

Resim.4.4.Wassily Kandinsky "İzlenim III, " 1911

4.1.4. Kandinsky Gesamtkunstwerk Olgusu

Terimin kelime anlamı "birleşik sanat eseri" dir. Gesamtkunstwerk (Almanca: "bütün sanat eseri") fikri, sanatın tüm dallarının bir bütün olarak aynı projede birleştiği ve bir sanat eserinin tüm unsurlarının birbirine uyumlu ve birbirini bir şekilde içerdiğini ifade eden tasarı fikridir. Wilhelm Richard Wagner 1827 yılında bu fikri ortaya atmıştır. Ayrıca bu fikir, 19. yüzyılın sonunda Alman Romantizm akımı tarafından benimsenmiştir. Operalar, baletler ve büyük tiyatro gösterileri gibi performans sanatlarının birleştirilmesini amaçlamıştır. Gesamtkunstwerk fikri, sanatın tüm bileşenlerinin- müzik, tiyatro, dans, resim, heykel gibi- bir

arada bulunması ve tamamlanması prensibine dayanmaktadır. Bu fikir, sanatın tüm bileşenlerinin birbirini destekleyerek daha büyük bir sanatsal etki yaratmasını amaçlar. Kandinsky'nin sanat eserlerinde ulaşmaya çalıştığı evrensel sanat eseri ya da kapsamlı sanat eseri olarak ifade edebileceğimiz “gesamtkunstwerk” e ulaşmak için belirli bir görsel dizini paradoksendan geçmiştir.

Resim 4.5. Wassily Kandinsky “Beyaz Kenarlı Resim” 1913, 140,3 x 200,3 cm

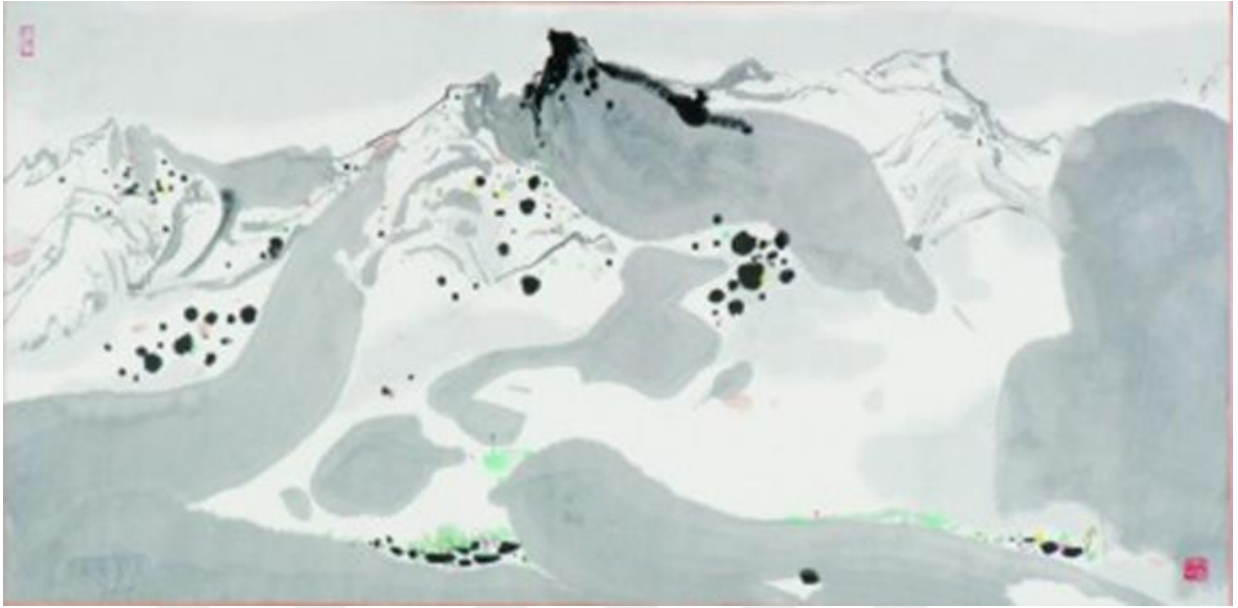
Bu eserde de ince, yumuşak çizgiler ve bazen de muğlak çizgiler düzenleyerek duygu yüklü bir atmosfer yaratmaya çalışmıştır. Sanatçının mesleği müzik sanatının daimî bir kısmı olmasından Kandinsky ve bu noktaya nasıl geldiği incelendiğinde sanat eserine de onun bakış açısı ile bakar ve sanat eserini de yorumlarsak eserde, bir müzik aleti çalan yaşlı bir adam görüyormuş hissini verdiği söylenebilir. Çalan adam etrafa renkli şekiller gönderiyor hissi uyandırıyor. Fırça vuruşlarının ve uzamsal öğelerin tekrarı ile görünürde boşluktaymişçasına yeniden üreten Kandinsky, imgesel ve imgesel olmayan arasında bir denge kurmaya çalışmıştır: öğeler ve müzik arasında bir bağlantı kurmayı amaçlamıştır.

W. Kandinsky tarafından yapılmış olan eserlerin genel özelliklerini incelediğimizde, sinestezi hakkında en kapsamlı eserler üretmiş sanatçıların başında gelmektedir dersek, pek yanlış bir yorumlama yapmamış oluruz. Aşağıda temel olarak Kandinsky'nin eserleri üzerindeki sinestezik etkiler hakkındaki açıklamalarda bulunulmuştur.

Kandinsky'nin non-figüratif resimleri ve müzik aletlerinin sesiyle açığa çıkarılan olağanüstü çizgiler ve renkler karşısında edindiği tecrübeyle canlandırdığı sinestezi teorisi soyut resmin yolunu açmış ve böylece sanat tarihinin dönüm noktalarından birine işaret etmiştir. Kandinsky'nin eserlerinin Dolaylı İlişkilendirme Analizi (Implicit Association Test) kullanılarak yapılan yeni bir analizinde, orijinal renk-biçim kombinasyonları arasında dolaylı bir ilişki olmadığı görülmüş ve araştırmacılar bunun muhtemelen görsel sistemin evrensel bir özelliği olmadığı sonucuna varmışlardır. Sinestezik sanatçılar üzerinde yaygın bir şekilde gözlemlenen algılama karakteri ve onların görüşlerini tanımlamadaki zorlayıcı tarzları hakkında en aydınlatıcı göstergeler, önemli bir sinestezik ressam olan Carol Steen tarafından sağlanmıştır ve Steen sinestezik sanatçıların iç dünyasının çoğunlukla başkaları tarafından algılandığından çok farklı olduğunu vurgulamıştır. Örneğin renkler, 'vitray bir pencereden akan güneş ışığına benzer şekilde' yoğun bir biçimde parlak olarak algılanabilir.

Dikkat çekici bir şekilde, 'gördüklerinin olağanüstü mükemmelliğinin' kendisine gördüklerini yakalama ve yeniden yaratma isteği verdiğini ve 'resim yapma ihtiyacının ifade edilmesi gerektiğini' hissetmiştir. Algılanan renklerin canlılığını tasvir etmek için, sinestezik sanatçıların genellikle bir tüpten hızlı, saf, karıştırılmamış yağlı boya veya sulu boya kullandıkları belirtilmektedir.

4.1.5. Guan Zhong Wu

Resim 4.6."Bahar Karı", Guan Zhong Wu, 274X124cm, 1996

Guan Zhong Wu (1919-2010) Çin asıllı, ünlü modern ressamlardan biridir. Çin'in geleneksel mimarîsi, doğası, insanı gibi birçok yönünün yanı sıra, 1900'lerin başlarındaki izlenimci yaklaşımla birçok manzarayı resmetmiştir.

GuanZhong Wu "Bahar Karı" adlı eserinde mürekkep ile pirinç kâğıdı üzerine boyama yapmıştır. Çin resimlerinde, sanatçıların doğadan nasıl ilham aldığı, doğa özelliklerine sahip biçimler kullandığını, mürekkep çiziminde göstermiştir. Düşünceyi yansıtan bir manzara ile duygularını ve hislerini yansıtıyor. Bu manzara resminde mürekkebi çok iyi kullanmış açık tonları mürekkebi açarak lav etkisini ve ağaç görünümelerini ise mürekkebi olduğu gibi fırça darbeleriyle belirtmiş. Dolayısıyla eserdeki kıvrımları yansıtmada başarılı olmuştur. Yansıyan belli belirsiz ufak, soluk renkler siyahın tonlarından kendini kurtarmaya çalışmış gibi görünüyor. Bu, doğanın gerçek görüntüsünü gizlediğini doğanın ona sunmuş olduğu renklerin dışında tasvirler kullanarak kendi algısını yansıttığını sinestezik bir görünümle sunuyor. Ayrıca geleneksel Çin kaligrafisinin yapısını eserlerine yansıtan sanatçı Van Gogh'tan da esinlendiğini dile getiriyor. Van Gogh'un doğayı ilham alışından etkilenmiştir. Guan Zhong Wu'nun özneliği bu noktada Van Gogh gibi canlı tonlar kullanmaması, genellikle eserlerinde soluk renk kullanması, bakış açısını yansıtan farklı bir görünüm oluşturuyor.

4.2. 21. Yüzyıl, Sanata Sinestezik Bakış

Sinestezik deneyime arabuluculuk etmek. Bu varsayım multimedya teknolojilerine dayandırılıyor. Sanal sanatın karakteri sinestezi ile aynı yapıya sahiptir. 21. yüzyılın sanatında da sinestetik bakış açısı kullanılan bir tekniktir. Sanatçılar, farklı duyuları birbirine bağlayarak sanat eserlerinde sinestezinin daha fazla tutulmasını sağlayabilir. Örneğin, bir ressam sadece renklerle değil, dokularla da kalıcı olacak sinestetik bir deneyim sunabilir. Bir heykeltıraş, dokunulan bir yapının yüzeyinin nasıl hissettirdiğini korumak için heykelinde farklı dokular kullanabilir. Ayrıca sinestetik bir yaklaşım, sesin ve hareketin bir arada kullanıldığı performans sanatlarında da görülebilir. Bir dansçı, yaşayışın ritmini ve tonunu takip ederek dans ederken, görsel bir etki yaratmak için ışıklandırmalar ve sahne anlatımları kullanır. Sinestetik bakış açısı, çizimlerin sanat ürünlerini sadece görsel olarak değil, aynı zamanda diğer duyularını da kullanarak deneyimlemelerini sağlayabilir. Bu da sanat eserlerinin daha fazla izlenime ve etkisinin artmasına yardımcı olabilir. Sinestetik bakış açısı, 21. yüzyılda sanatın ifade edilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Bu kesitte, sinestetik bakış açısına yaklaşarak enstalasyonlara, projelere ve tablolara odaklanılacaktır. 21. yüzyılın sinestetik eserleri incelenecek ve bu incelemeler, sanat dünyasının sinestetik bakış açısı ile nasıl zenginleştirildiğini göstermeye çalışılmıştır. Bu yaklaşım, sanat eserlerinin izleyiciler tarafından daha zengin bir şekilde deneyimlenmesini sağlayabilir. Özellikle, dijital teknolojilerin kullanımı ile sinestetik bakış açısı ile tasarlanan eserler daha da popüler hale gelmektedir. Modern sanatın sinestezik fikirli çalışmaları günümüz dünyasının nasıl kullanıldığına odaklanılmaktadır.

21. Yüzyılın teknik ve teknolojik olanakları ve bu olanakların sanatçılar tarafından kullanılma özellikleri veya teknikleri birbirinden farklı, zıt veya paralellik göstermiştir. Sinestezik yaklaşımlar doğrultusunda önemli çalışmalar sunan bazı sanatçılara da aşağıda yer verilmiştir. Ayrıca günümüz sanatıyla ilişkili olarak: Enstalasyon, proje, video, ses ve görüntü, performans sanatları gibi çeşitli güncel sanat aktiviteleri içerisinde olan sanatçıların eserlerine yer verilirken sinestezik çalışmalar üzerinde de durularak değerlendirmeler yapılmıştır.

4.2.1. Julia Hamilton

Resim 4.7. Julia Hamilton, “Clair de Lune”, 2017, 40 x 30

Julia Hamilton Claude Debussy'nin Clair de Lune şarkısından esinlenmiştir. ‘*Bu şarkı huzur verici, iyileştirici bir niteliğe sahip*’ diye ifade ediyor sanatçı. Sanatçı karışık tekniklerden faydalanmış: suluboya, alkollü mürekkep, airbrush ve keçeli kalem. Şarkıda çalan notaların sanatçıda uyandırdığı hisleri inceleyecek olursak: Bir bakımdan uzaydaki nebula bulutlarının şekil almış tasviri gibi görünüyor; bir bakımdan da dikkatli incelendiğinde okyanusta geziniyormuş hissi veriyor. Tablodaki görünümler ahtapot kolları, yosunlar, balina yüzgecine benzer şekiller yer alıyor. Eseri incelemek isteyen izleyicinin de kendine göre yorumlayabileceği bir eser niteliği taşımaktadır. Bu durum, böylesi eserleri izleyiciyi eserin içirişine dahil ederek onu salt tüketici olmaktan çıkıp aynı zamanda fikir üreticisi pozisyonuna katıyor denilebilir.

Kandinsky de gördüğümüz fikir ve yansıtma biçimi burada birbirine benziyor denilebilir. Yukarıda ifade edildiği gibi kromestezi algısına sahip bir sanatçı olduğunu anlayabilmek için, resmi inceleyerek görebiliriz. Resmindeki desenler ve çizgiler dinlediği müzikten algısına yansıyanları ifade ediyor olabilme olasılığı oldukça mümkün. Güçlü ve soft renklerin uyumunu müzikte duyduğu geçişlerle bağlantılı olabileceğini düşünülmekte. Bununla beraber sanatçıyı sinestet olarak ifade etmek yanlış olmayacaktır.

4.2.2. Anne Patterson

Resim 4.8. Anne Patterson, ‘Yolsuz Orman’, 4 Kasım 2016- 26 Nisan 2017

A Patterson, 2017 yılında sinestetik deneyimini yansıtan eserinde, etkileşimli ve renkli bir enstalasyon çalışması gerçekleştirmiştir. Sanatçı bu eserinde saten kurdeleleri sarkıtan, nesnelerini metafor olarak kullanmış olduğu görülmektedir. Duyuların üst üste yansıtılmaya çalışıldığı sinestetik eser bir deneyim olarak sunulmuştur. Yolu olmayan ormanlarda yürürken görme, ses ve dokunma duyularını geliştirmek isteyen Patterson, projeksiyon tasarımcısı Adam Larsen ile birlikte koku sanatçısı Beau- Rhee ile iş birliği yapmıştır. Bir yandan sallanan dalların, yağan yağmurun ve hızla akan suyun videoları, asılı duran yoğun şeritler üzerine yansıtılmıştır. Diğer yandan, hafif bir çam ve köknar ağacının kokusu, alanı doldurarak kokunun ziyaretçilere yağmur sonrası orman kokusunu hatırlatmaktadır. Sonuç olarak, bu etkileşimli kurulum, beş duyuyu da başarıyla yansıtmıştır. Kurdelenin tene dokunuşu, titreşen ışığın ve yansıtılan görüntülerin görüntüsü, klasik müziğin sesi ve temiz bir orman kokusu alan içerisinde vardır. Bu yeni oluşumsal dünyada, tıpkı sanatçının sinestetik durumu gibi, duyular örtüşmeye teşvik eden çalışma, sinestezinin iyi örneklerinden biri olabilir. Doğanın dijital bir yansıtması olarak görülen bu çalışma, sinestetik bir yansıtma biçiminin olarak adlandırılabilir. Ağaçları kurdeleye benzetmek geniş bir görme biçimi gerektiriyor ve alışılmadık bir şekilde sinestetik yaklaşımı yansıtmış olmaktadır.

4.2.3. Alan Kwan

Resim 4.9. Alan Kwan, " Uçan Şemsiye Projesi " , 2021

Alan Kwan “Uçan Şemsiye Projesi”. Sanatçı ifadesi: “*Uçan Şemsiye Projesi, havada eşleşen iki uçan şemsiye şeklindeki yaratıktan oluşan bir hava robotik gösterisidir. Şemsiyenin örtüsü pervanelere hava akışını ciddi şekilde engellediğinden, rüzgâr ve yerçekimine karşı mücadele eden trajik, son derece etkisiz insan yaşamı örnekleri olarak var olurlar.*”

Gökyüzünün suyu temsil ettiği, şemsiyelerinde denizanalarını anımsattığı söylenebilir. Bu şekilde bir benzetme bir analogi oluşturulmuş durumdadır. Performans sırasında bu uçan yaratıkların, izleyicilerin duygusal yansımaları haline gelmesini ve absürtlüğün kendiliğinden genişlemesi yoluyla izleyici duygularına erişmelerini sağlamayı amaçlıyor.

Şemsiyelerin havada süzülerek uçması için dron kullanarak görüntü almıştır. Bu da tam olarak teknik ve teknolojiyi kullanarak güncel sanat işi olduğunu göstermektedir. Kwan’ın uçan şemsiyelerle gerçekleştirdiği performansı bir sinestetik metafor durumundadır. Algıyı ve kendi benzetmelerine olan bakış açısını böyle bir performansta göstermiş olması sinestetik bir sanatçı olduğunu kanıtlar niteliği taşımaktadır.

4.3. Dijital Sanatta Sinestezi

Sinestezi, bir kişinin bir girdi olarak gördüğü bir duyu (örnek, renk) ile ilgili olarak başka bir duyunun (örnek, ses) algılandığı bir durum ‘birlikte hissetmek’ dolayısıyla, kolektif bir çaba, iş birliğine dayalı ve üretken, yaratıcı bir ilerleme fikrini çağırıştırır. Dijital sanat ise, bilgisayar ve diğer teknolojik araçlar kullanılarak yaratılan sanattır. Sinestezinin, dijital sanat oluşturma sürecini kabul etme verileri, ilginç bir yaklaşım olarak kabul edilebilir. Örneğin, bir sanatçı sinestezi gibi duyular arasındaki mesajları yansıtmak için kısa sesleri veya hareketleri kullanır. Ayrıca dijital sanat araçları sayesinde yaratıcılar, sinestezi gibi duyular arasındaki kavramları daha fazla ifade etmek için çeşitli efektler ve filtreler kullanırlar. Bu kısımda dijital sanatın örneklerini sinestezi üzerinden nasıl yansıttıkları incelenmektedir.

4.3.1. Johannes Deutsch, Arge Üzerinden Sanatsal Çalışmalar.

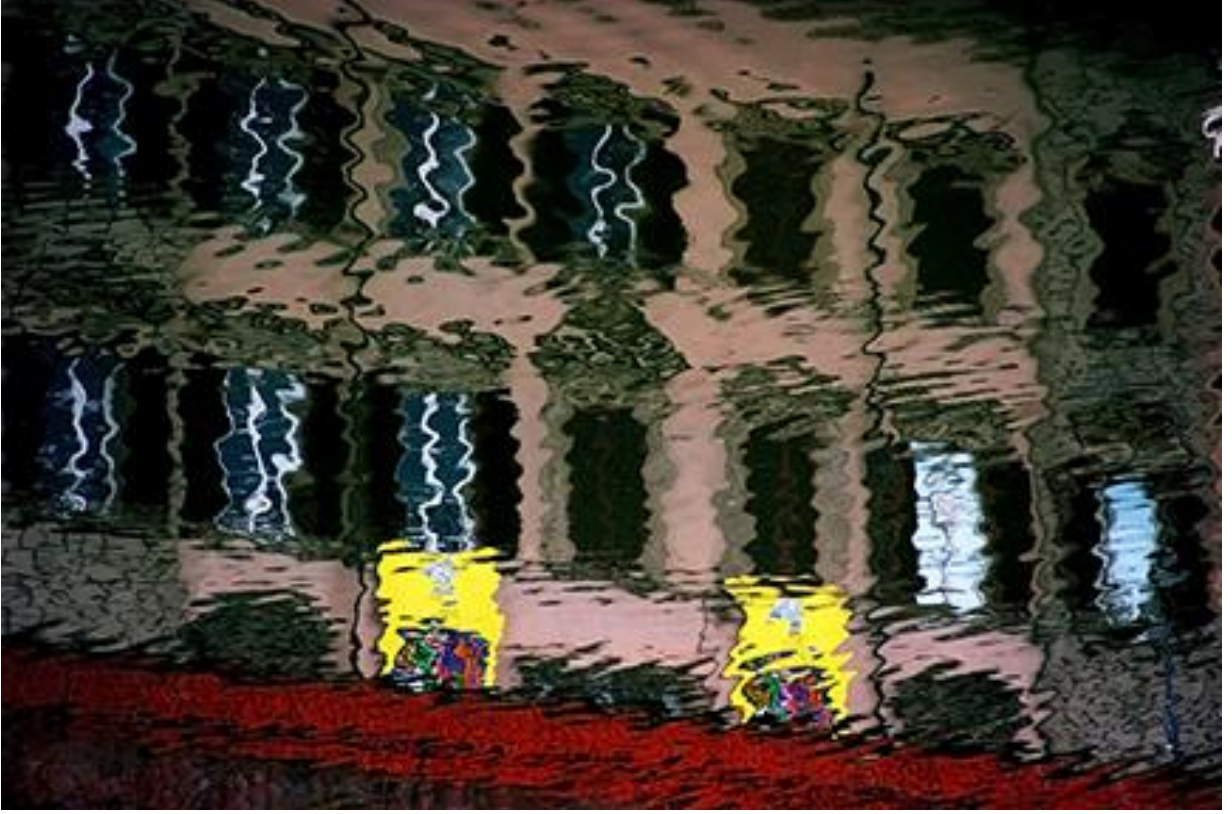

Resim 4.10. Johannes Deutsch, *yüz alanı* , Sahne 1, 2002.

Deutsch, zihinsel repertuarını, algısal görüntüleri dönüştürme adımlarını canlandırmasına olanak tanımıştır. 1980'lerin sonunda Deutsch, yeni teknolojilerle denemeler yapmaya başladı. Resimlerin, zamanın ve mekanın durağan görüntülerine hareket katmıştır. Deutsch, sanal gerçeklik, simülasyonlar ve sanal bir ortam yaratma üzerine kendi perspektifinden çalışmalar üretiyor, resmin betimsel görüntüsünü kırmaya çalışıyor ve hareket algısı eklemeyi hedeflemiştir. Resmin zamansal boyutlarını bir dönüşüme sürüklüyor. Yukarıda görseli verilmiş olan “yüz alanı” adlı çalışma, 2002 yılında Elektronik Sanatlar Festivali'nde sergilenmiştir. Deutsch tarafından bir sanal gerçeklik uygulaması olan “Cave” programı ile bilgisayar tarafından oluşturulan görüntüler ilk etkileşimli enstalasyonlarındandır. Sınırları, duvar benzeri şeffaf bir film üzerine yansıtılan görüntülerle oluşturulmuştur. Yansıtılan görüntüler, izleyicinin hareketine göre değiştiği bir ortam oluşturmuş durumdadır. Bu da sanat eseri ve izleyicin bütünlük kurduğunu gösteriyor. 3 boyutlu kübik olan bu ortam mekanla etkileşim halinde olmamızı desteklemiştir. 3D ortamı deneyimlemek için stereoskopik gözlük takan ziyaretçinin hareketleri ile çalışma incelenmesini mümkün kılmıştır. Hareket ve tetiklediği değişiklik bir sonraki hareketi yapmadan önce izleyicinin zihninde “Cave” aracılığıyla gözlemlenebilir olduğunu göstermiştir. Görüntüyü özellikle dinamik durumlara, hareketlere ve jestlere yanıt veren bir yansıma haline getiren bilgisayar sayesinde bu sürükleyici

deneyim sunarken, gözle duymayı, kulakla görmeyi, yani sinesteziyi yaşamayı zihinsel algıyı anlamayı deneyimlenebileceğini gösterir bir çalışma ortamına izleyiciyi adeta taşımaktadır.

4.3.2. Marcia Smilack

Resim 4.11. Marcia Smilack “Sarı Sandalyeler”, 16 x 24 inç, 2007.

Smilack çalışması hakkında şu ifadeyi kullanmıştır: *“Hareket eden sudaki yansımaları fotoğraflıyorum. ‘Fotoğraf Makinesi Resimleri’ adını verdiğim görüntüleri oluşturmak için doğa ile iş birliği yapıyorum. Tuvalim olarak denizin yüzeyini kullanıyorum. Paletim için mevsim renklerini ödünç alıyorum ve fırçalarım için rüzgâra güveniyorum. Bir görüntüyü diğerine dönüşmeden önce yakalamak için tek bir şansım var, bu yüzden doğanın o gün bana vermeye karar verdiği şeyin insafına kalıyorum. Mavilerin, sarıların, kırmızılarının aktığı yeri arayan bir balıkçı gibiyim ve çektiğim görüntüler her zaman bir sürpriz oluyor. Bu yüzden hoşuma gidiyor. İnsanlar sık sık suyu manipüle edip etmediğimi soruyorlar ama bütün mesele şaşırmaksa neden yapayım? Benim için heyecan, o gün gözlerimi taktığımda neyle karşılaşacağımı bilmeden evden çıkmak.”*

Marcia Smilack'ın çalışmalarını anlayabilmeniz için kendi ifadesini ve sinestezik doğasının tanınması faydalı olacaktır. Sanatçı düşünce ve görüşlerini fotoğraflarıyla yansıtıyor.

Sudaki yansımalar ve suyun dalgalanmasındaki hareketliliği tıpkı tuvalin üzerindeki çizgilere benziyor; onun yansıtma biçimi ve fikirlerindeki söylemleri sinestetik bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir. Sinestetik sanatın varyasyonlarını yapmış olduğu çalışmalar üzerinde görmek mümkün. Bunu fotoğraf üzerinden yapması farklı ilginç bakış açısını anlaşılmasını sağlama amacını taşıdığı söylenebilir. Smilack'ın eserlerinde de bazen müzik ve renk arasındaki bağlantıyı yansıttığı görülebilir. Smilack'ın eserleri genellikle soyut ve minimalisttir. Doğal malzemelerle çalışarak, organik formları ve renkleri vurgular. Sanatçı, ayrıca ışık ve gölge oyunlarını kullanarak, eserlerine derinlik ve hareketlilik katmayı hedeflemiştir. Ayrıca Smilack'ın eserleri, birçok karma sergiye katılmış ve bazıları da özel koleksiyonlarda yer almıştır.

Smilack'ın yukarda sunulan “Sarı Sandalyeler” isimli çalışmasında bütünlüğü suya yansıyan nesnelerin vermiş olduğu görülüyor. Binanın soluk rengi fotoğrafa sakinlik hissi vermiş ve siyah kısımlar suyun hareketliliği ile canlılık hissi uyandırmıştır. Denizin pencerelerden içeri sızmış gibi duruyor olması, sandalyelerin canlı bir sarı renkte olması dinamik bütünlüğü sağlamış. Bu incelemeler doğrultusunda denizde bizi bizde de denizi görüyoruz anlamı çıkarılabilir. Farklı hisler ve görme duyusuyla karmaşık bir çalışma olması bakımından sinestezik bir deneyim kazandığı söylenebilir.

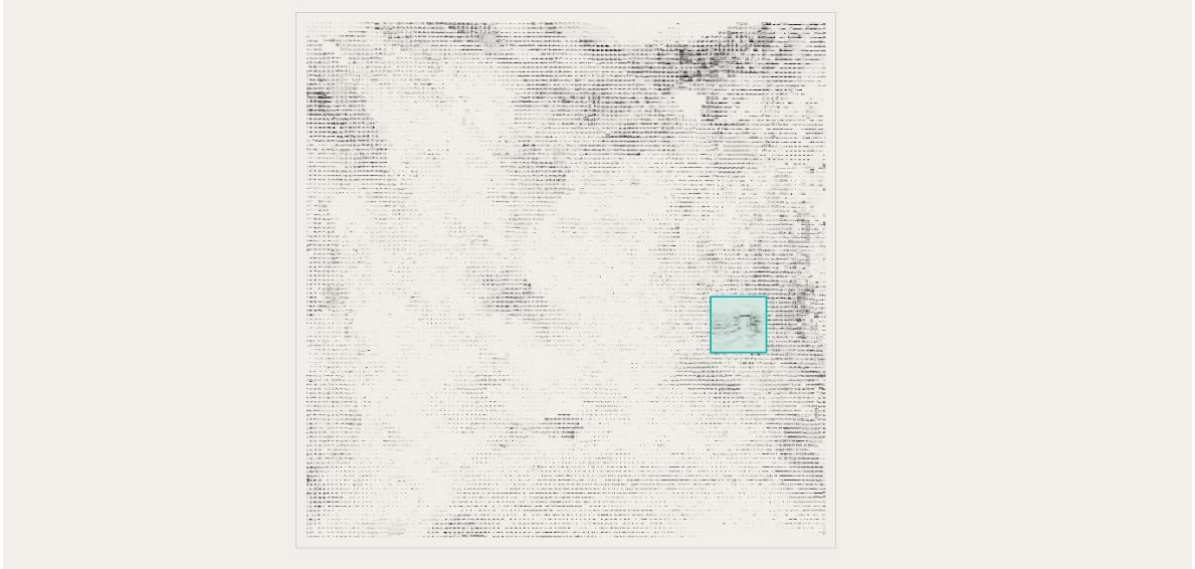
4.3.3. Ruth Schnell

Resim 4.12. Ruth Schnell: “Hareketin Topografyası,” Hong Kong Şehir Üniversitesi, 2016

Ruth Schnell, hareketli görüntü sunumları için çoğunlukla bilgisayarlı projeksiyon kameralarıyla birlikte çalışmaktadır. Görüntülenecek içerik kişiye özgüdür ve bu nedenle arka plan kullanılmadan yansıtılır. Tekrar tekrar devinim içerisindedir. Hareketin topografyasında, yansıtılan eller bir eylem gerçekleştirir. İki hareket modelinin nasıl bir araya geldiğine bağlı olarak projeksiyon aynasının hareketleri aracılığıyla dinamik, hızlandırılmış veya ters orantılı hale getirilmiştir. Çoklu projeksiyon kullanılarak yansıtılan hareket kabiliyetleri genişletilmiştir. Bir projeksiyonla sağ el, diğeri ile sol el yansıtılmıştır. Yansıtılan görüntülerin ölçeklendirilmesi ve yandan görünümde kamera açısının ima edilen eğimi, mekânsal düzen kurallarını etkisiz hale getirmiştir. Sol veya sağ el orada olmayan bir bedeni yansıtır olabilir yada bir nesne hissi uyandırabilir. Eller bakan kişinin kafasında nasıl bir metafor kuracağı yönelimini serbest bırakmış. Ayrıca Orijinal seslerin duyulması, kayıt sırasında meydana gelen görüntünün bireysel hareketiyle senkronize edilir: silme, dokunma, yazma sesleri... Ses de görüntü içeriğinin mekansallaşmasına katkıda bulunur. Birincil duyular arası etkileşim bu şekilde gerçekleştirilir. Yani hem uzamsal hem de ses bir arada verilir, kinestetik interaktif bir güncel sanat işi olan bu çalışma sinestezik bir temelle oluşturulduğu söylenebilir.

4.3.4. Manny Tan ve Kyle McDonald

Resim 4.13. Manny Tan ve Kyle McDonald, 2017, Kuş Sesleri

İnteraktif sinestetik bir sanat projesi olarak karşınıza çıkan ‘Kuş Sesleri’ isimli çalışma, sanatçının yapmış olduğu resimdeki her bir darbe bir kuşu temsil ediyor. Resim daha yakından

incelendiğinde, her bir karede bir ses dalgasının var olduğunu görürüz. Bu resim kuş seslerinin görselleştirilmesiyle oluşmuş bir resim olduğu söylenebilir. Resimdeki fırça darbelerine dokununca otomatik olarak kuş sesleri duyulmaktadır. Bu da bizlere farklı teknik ve teknolojik elementlerin kullanıldığı disiplinler arası bir tablo niteliğinde olduğunu gösterir niteliktedir. Yalnızca görmüyoruz, dokunuyoruz ve duyabiliyoruz. Dolayısıyla duyular arası bir etkileşim olduğunu söyleyebiliriz. T-SNE adı verilen yapay zeka programı kullanarak benzer seslerin birbirine daha yakın yerleştirilerek yani kodlayarak yapılmış bir sanat eseri ortaya çıkarılmıştır.

4.3.5. Tamiko Thiel ve Christoph Reiserer

Resim 4.14. Tamiko Thiel ve Christoph Reiserer, “ Ben sesim ” 2021,

Tamiko Thiel ve Christoph Reiserer'in etkileşimli görüntü ve ses enstalasyonu “Ben Sesim” adlı çalışma için : ‘*Bize yüzünüzü verin, biz de onu kişisel bir müzik bestesine ve kübist bir video portreye dönüştürelim.*’ ifadelerini kullanmışlardır.

Bu çalışmada sanatçı, çalışmayı izleyen kişinin, çalışmaya dahil olmasını sağlayan bir enstalasyon tasarlamış. Kullanıcı etkileşimi veya ortam etkisi yoluyla, çalışmanın önüne geçen kişinin önce yeşil bir çizgiyle yüzü taranır ve çalışmanın portresini oluşturur. Kübist kesimli parçaların içine portrenin her bir kısmı yerleşir böylelikle. Bu esnarlarda çalışmaya dahil olan kişinin sessiz olması istenir. Ortaya çıkan eğer sesli konuşulursa görüntünün kalitesi bozulur. Görüldüğü üzere interaktif bir çalışma hem görme işlemini hem duyma işlemini yerine

getiriyor ve bunları eşleştiriyor. Kişinin portesi ve portreden oluşturulan ses birbiri ile eşleştiriliyor. Yazılımın kullanıldığı ve başarılı olan bu proje görselliği ve ses dalgalarının bütünleşmesi ile bir ayna metaforu halini alıyor.

Kendimizi sanal gerçeklik proglamları ile tasarlanmış bir çalışmanın içinde bulmak, çalışma ve izleyici arasında bir etkileşim kurduğu gibi izleyicinin kendini farklı bir imge olarak keşfetmesinin yolunu açabilir. Ve bilişsel olarak duyularımızın birbirine karışması ile beraber sinestetik deneyimin mümkün kılmasına olanak sağlanabilir.

5. SİNESTEZİ DENEYİM VE UYGULAMALARI

Önceki bölümlerde değinilmiş olan sinestez kavramı ve yapılmış olan eserler inceledikten sonra yapılan analizler çerçevesinde kişisel deneyimler doğrultusunda çalışmalar oluşturulmuştur. Bu deneyimler oluşurken çeşitli sorular ve bu sorulara cevap arama süreci yaşanmıştır. Örneğin: Sinestez, sanatsal yaratım becerisini geliştirebilir mi? Acı çekme yaratıcılığı artırır mı? Diğer yandan acı çekme olgusu yaratıcılığı zenginleştirebilir mi? Duygu yoğunluğu içerisinde yaşamak yaratıcılığı nasıl etkilemektedir? Bu ve benzeri sorulardan hareketle sinestezinin, yaratım sürecinde belirli bir uyarıcı niteliği görebileceği gerçekliğine varılmıştır.

Gündelik hayattaki yaşantıların, monoton, amaçsız, umutsuz olması mı, istemsizce arzu edilen yoksa kalıplaştırılmış kuralların dışına çıkarak bir müzikten, şarkıdan, sergiden, tiyatrodan, sinemadan, doğadan, olaylardan mutlu olmak, belki de en önemlisi kendimizle barışık özgür duygular yoğunluğu içerisinde duyarlılıklarımızın sonuna kadar açık olabilmek, her türlü duygunun içine çekilebiliyor olmak. Tam da sinestezik algılama etkisi gibi var olanla değil, ne istediğimiz, nasıl algıladığımız, nasıl gördüğümüz ve nasıl hissettiğimizle ilgili bir durumu yaşamak. Bu durum çevremizi, dünyamızı, olayları, yaşam biçimimizi, görme biçimlerimizi, bakış açımızı, algılarımızı kaçınılmaz olarak çalışmalarımızı da doğrudan etkileyecektir. Sinestez olgusu sanatsal çalışmalarda sanatçıya yeni bir bakış, ifade ve yansıtma eyleminde sınırları zorlayan bir özgürlük alanı açabilir. Bu alanda çalışmak isteyen sanatçılar için bir kaynak olabilir.

Bir sanatçının, duygu yoğunluğu içerisinde farklı şeyleri birleştirerek yeni bir senteze gitmesi, sarsıntılı duygusal zihninin bir yaratma eyleminde sinestezik olarak ele alınması yararlı olacaktır. Bu bağlamda aşağıda sunulan deneysel uygulamalı çalışmalar buna göre şekillenebileceği varsayımından hareketle ele alınarak gerçekleştirilmiştir.

Yapılan çalışmalarda, renklerin nerelerde kullanıldığı ve renklerin anlamlandırmak çok önemli bir nokta olmuştur. Yapılmış olan çalışmalardaki renklerin niçin, nerelerde, nasıl kullanıldığını bilmek, insanların bu çalışmalara bakarak sanatçısının üzerinde nasıl bir renk etkisine veya rengin etkisinde olduğunu, karar verebilmelerine olanak verebilir. Karamsar yaklaşımların insan ilişkilerinde mor rengi yansıttığı düşünüldüğünde, aşağıda sunulan çalışmalarda ki mor renk adeta bu görüşün bir özeti gibidir. Mor ve siyahın karamsar duygunun dışı vurumu olduğuyula ilgili birçok makale bulunmaktadır. Belirli bir rengin insan üzerinde

olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu bilinmektedir. Sinestezik deneysel çalışmalarda kullanılan renklerde mor, karamsarlığı yansıtmak amacıyla seçilmiştir.

Doygun, açık, soluk, koyu ve sessiz olarak tanımlanabilecek renkler kullanılmıştır. Acı, sevinç, coşku, hüzün, arzu, heyecan... gibi pek çok duyguyu aktarmanın en iyi yolu, sanatsal yaratma eylemi olarak kabul edilir. Sanatçının yaratıcı eylem yolu olan ve sıkça başvurulan sanat eserleri üretilmiştir. Sanatçı denilen ve nitelendirilen kişiler de duygu yoğunluğunu yansıtan bir anlatıma sahiplerdir. Dönemleri içerisinde her ne kadar değeri ve anlamları anlaşılmamış olsa da bu yaratıcı gerçek mutlaka bir gün anlaşılacaktır. Bu durumun çok sayıda örnekleri vardır. Sinestezik etkinin anlaşılmasında olduğu gibi.

5.1. Mor Renk Etkisi

Resim 5.1. Berfin Demirkıran. 1080x1920px 'Mor Renk Etkisi' Dijital sanat , 2022

Düşünen, depresif bir kadının düşler dünyamdaki görünümünün yansıtılması. Karamsarlık duygusunun mor renkle buluşması. Düşünen, ama ne düşündüğü, mutlu mu yoksa mutsuz mu, üzüntülü mü veya sevinçli mi, hayalleri-umutlarının ne olduğu belli olmayan donuk bir bakış. Belki de mor renkle buluşan ve onunla özdeşleşen kadın karakterinin sanatçısı tarafından dijital sanat aracılığıyla bir yansıtılması.

5.2. İletimsel İletimsizlik Algı Ağacı

Resim 5.2. Berfin Demirkıran 1080x1920px 'İletimsel İletimsizlik Algı Ağacı', enstalasyon ,2022

Bazen zaman ve mekân kavramı yok olurken, sanatçının duygu sentezi içerisinde hissettikleri bir algıdan çok yaşantının gerçekte yüzleşmesi yerine, ondan kurtulmak için farklı çözüm yolları bulmak gibi yaratıcı eylemle ortaya çıkarak kendini yeni bir biçime oluşturma çabası denilebilir. Adeta: Gözlerim kapalıyken kulaklarımda elektronik sesler yankılanıyor. Şehir yaşamında tüm elektronik aletler konuşuyor. Radyasyon dalgalarının titreşimleri içimize sızıyor ve her elektronun hareketini gerçekleştiriyor. Bize farklı duyuşal deneyimler yaşatıyor.

Neredeyse her çalışmamızda insandan ve doğadan esinleniyoruz. Ağacın bütün kültürlerde kutsal sayıldığı bu alt yapı, çalışmanın temel görüntüsünü oluşturuyor. Gerçek bir ağaç dalının üzerine yerleştirilen şarj kabloları, USB cihazları, teller ve adaptörler ile doğanın ve günümüz dünyasının gelmiş olduğu noktayı algıda bütünleştiriyor. Kablonun içindeki renkli teller gerilimi ve akımı sağlamaktadır. Tıpkı gözle gördüğümüz görselleri beynimize aktaran o bağlantılar gibi çalışmada bu metafora dikkat çekilmektedir.

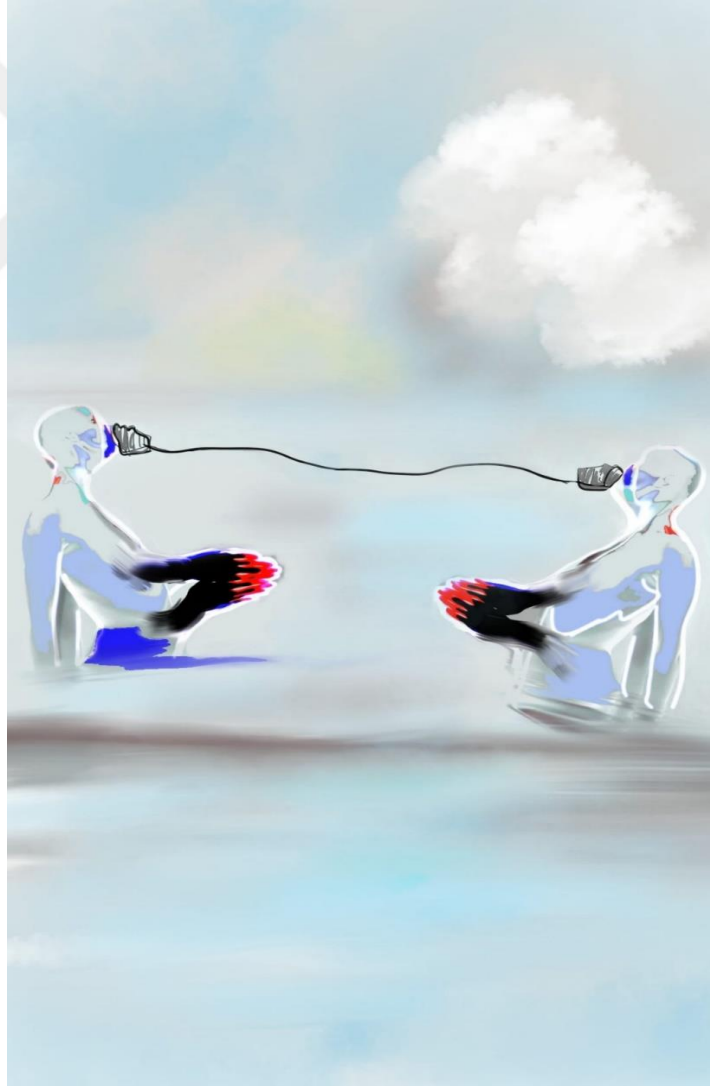
5.3. Ben İz

Resim5.3. Berfin Demirkıran 1080x1062px ‘Ben İz’ dijital sanat,2023.

Hayali sinestezi, benzersiz özelliklere sahiptir. Dış uyaranlar tarafından tetiklenen diğer sinestezi biçimlerinin aksine, hayali sinestezi, zaman içinde mutlaka tutarlı veya kararlı olmayan, kendiliğinden oluşan bir fenomendir. Dahası, hayali sinestezinin gerçek bir sinestezi şekli mi yoksa hayal gücü ve yaratıcı düşüncenin bir ürünü mü olduğu açık değildir. Bununla birlikte, hayali sinestezi fenomeni, algı, hayal gücü ve yaratıcılık arasındaki karmaşık ilişkiye ışık tutar. Sanat eserine yansıma biçimini düşünerek oluşum süreci ve sonucu oluşturulan ve Van Gogh'tan esinlenilmiş çalışma sinestezik deneyimlerin hayal gücü ile bağlantısını irdeliyor.

5.4. İletişim Algısı

Resim 5.4 . Berfin Demirkıran 1080x1920px 'İletişim Algısı' Dijital Sanat, 2023

Sinestezinin iletişimi etkilediği ile ilgili bir dijital sanat çalışması oluşturulmuştur. Yukarıda sunulan İletişim Algısı' adlı dijital çalışma; iki insanın iletişim algısının bizleri farklı gösterdiği bir bakış açısı sergilemektedir. Bakış açısı veya görüşümüzün, görselleştirilmiş hali. Duyularımızla algıladığımız ilkel sayılabilecek iletişim araçları yerleştirilen bir kompozisyon halini alan bu çalışmada kullanılan renkler ve oluşan kompozisyon tamamen sinestezi olgusunu temel almış bir ürün olarak çalışmalarda yerini aldı. Hissiyatın, çevredeki görsel, işitsel araçların algılama üstündeki etkilerinin sinestezik dünyasına yansımaları olarak değerlendirilen ve gerçekte var olan bir deneyimle geliştirilen bir çalışma örneği oluşturulmuştur.

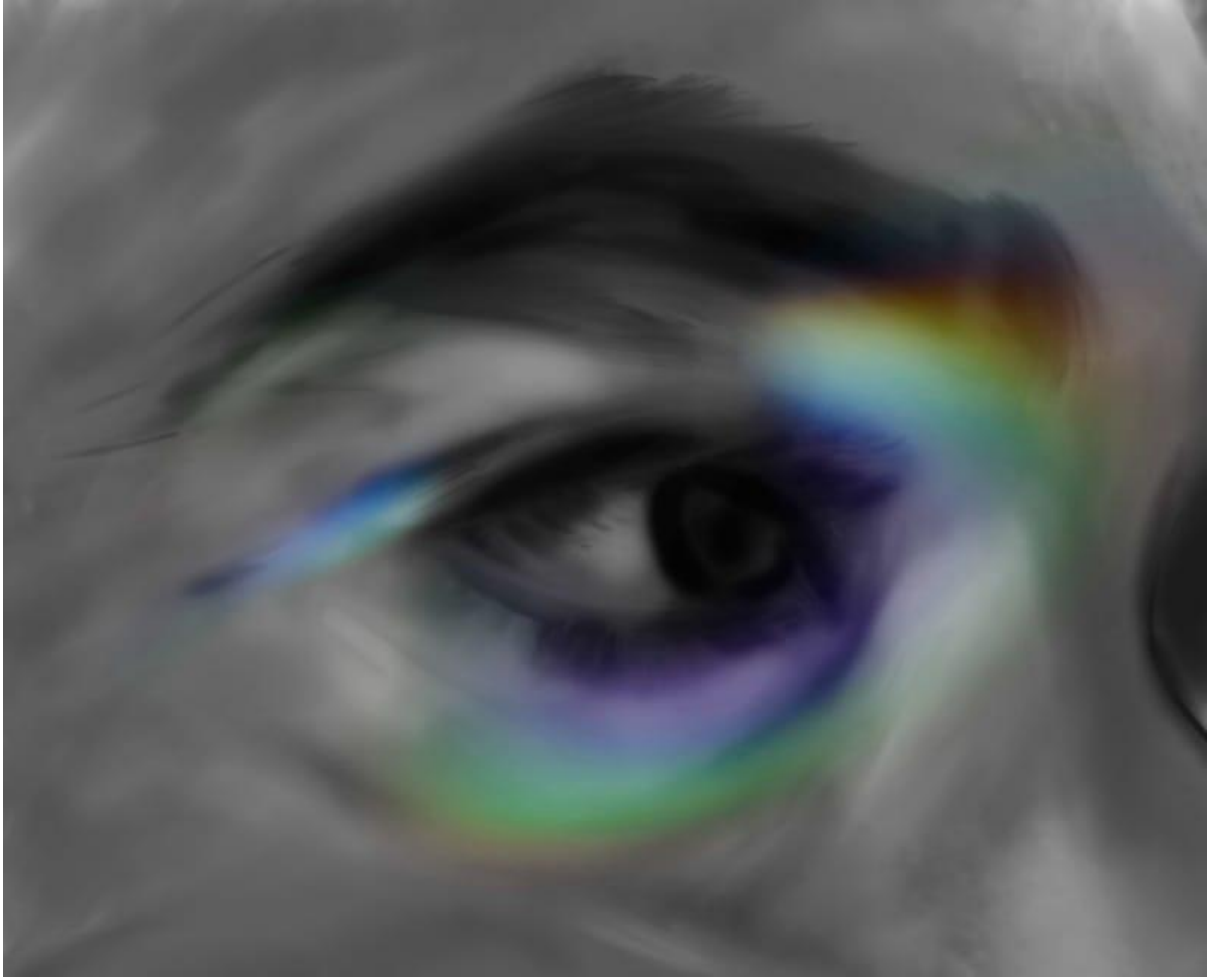
5.5. Kafamda Oluşan Ağrı

Resim 5.5 . Berfin Demirkıran. 1080x1920px 'Kafamda Oluşan Ağrı ' Dijital sanat, 2023

Bazen bazı insanlar başımızda sürekli oluşan ağrıyı hisseder, yaşar. Hasarlı yerleri kürekle söküp oradan atmayı hayal edebiliriz. Ağrının zihnimizdeki materyalle yok oluşunu hayal edebiliriz; karanlık yerler bir anda kanlı canlı bir kırmızıya dönüşebilir. Düşünsel yoğunluklar, neler oluyor sorusu çözüm mü yoksa çözümsüzlük mü? Uyanır gibi kendine gelmek. Kafadaki ağrı kısmının siyah ağrı, ağrının olmadığı tarafını mavi, kırmızı gibi canlı tonlar olarak beliriyor. Yukardaki çalışmada bu durumu yansıtarak kontrol edilir duruma getirme çabasını göstermektedir. Peki, sinestezi kontrol edilebilir mi? Bu durumun kafamızdaki şemaları ve çevrenin bize kazandırdığı genel görüşleri beynimizde nasıl işlediğimize bağlı olarak değişebileceği düşünülebilir.

5.6. Seni ilk Gördüğüm An

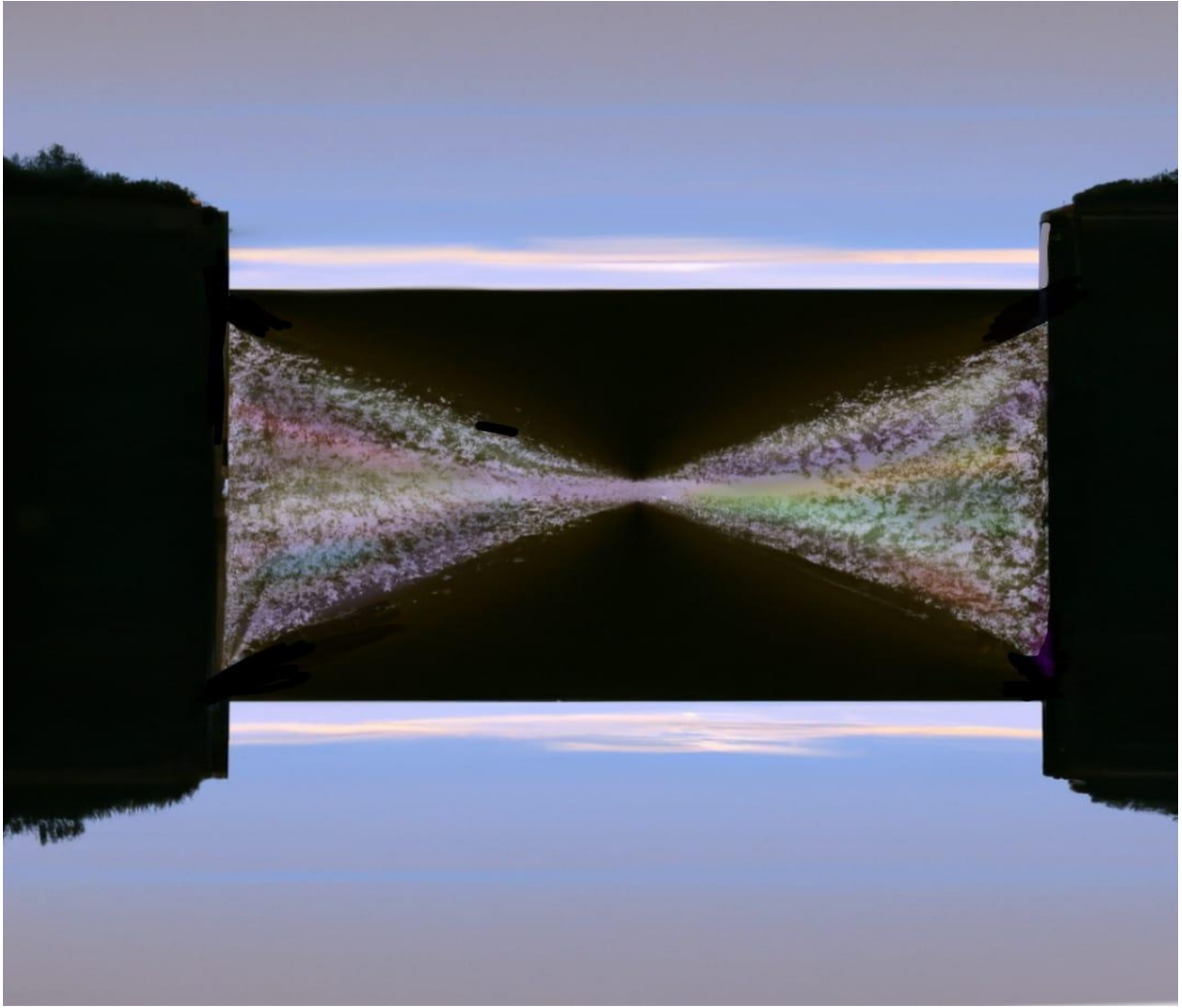
Resim 5.6. Berfin Demirkıran. 1080x1920px ‘Seni İlk Gördüğüm An’ Dijital sanat, 2023

‘Seni İlk Gördüğüm An’ isimli çalışmanın temel konusu olan bireysel algı yoğunluğunun dışa vurulması, yansıtılmasıdır. Görsel algıdaki eyleminin en belirgin yansıtılma biçimi, gözün belirgin olarak merkez, odak noktasına yerleştirilmesiyle etkili olabileceği düşüncesidir. Bakış açısının direkt karşıya yönlendirilmesi, dışavurumcu bir nitelik içermesini sağlamak yönündedir. Sanatta algıdan türetilen anlamlar görsel ifadede yoğunlaştırılmıştır. Görsel yorumlama ve ifade biçimleri öznel olarak hem yansıtılabilir hem yorumlanabilir. İnsanın yaşanmışlığıyla ilintili olarak, kendine göre bir öznel algılama biçimi vardır. Algılama biçimi, doğal olarak görseli ifade ederken, nasıl biçimlendirilmesi gerektiği kendiliğinden gelişir. İnsan üzerinde bazı anların etkisi o kadar güçlü olabilir ki, görülenin gözdeki ilk yansıma, adeta hafızaya kazır. Anı yakalamak, hissetmek, tepki vermek ilk göz de, göz bebeğinin büyümesi veya küçülmesiyle oluşur. Gözün bu tepkisel eylemi çeşitli renk ve renk tonlarıyla aktarılmaya çalışılmıştır.

Yüzün büyük bölümü siyah tonlarından oluşmaktadır. Burada vermek istenilen mesaj tamamen siyah ve beyazın oluşturduğu gri tonların geçişken olması yönündedir. Olaylar veya durumları değerlendirirken her şeyin siyah ve beyaz gibi net olmadığı, mutlaka gri, flu yani tam olarak anlamı netleşmemiş durumları anlatmak için seçilmiştir.

Gözün kenar kısımlarına eklenen renkler ise bakışımızı, düşüncelerimizi, algımızı, umut ve mutluluğumuzu oluşturan küçük kırıntılar gibi, canlı renklendirilmiştir. Bu doğrultuda değerlendirdiğimiz zaman, insanlara bakışımızda böyle diyebiliriz. Galton’un “*Harflere belirli kişilikler ve renkler verildiği*” gibi (1880a, s. 253). Bu bağlamda insanlara baktığımızda, bireysel algımız doğrultusunda onlara çeşitli renkleri verebiliriz. Bazı insanlar bizde mavi ya da ışıldayan bir sarı gibi görülebilir.

5.7. Ters Şelale

Resim 5.7. Berfin Demirkıran. 1080x1089px ‘Ters Şelale’ Dijital sanat, 2023

Yukarıda görseli sunulan Ters Şelale isimli çalışmada belirli kaynaklara baktığımızda nasıl algıladığımız üzerinde yoğunlaşmıştır. Doğa bize vazgeçilmez ilham kaynağı olarak sunulmuştur. Bu nedenle şelale merkeze yerleştirilmiştir. Farklı bir bakış açısı sunmak için, şekillere bakınca gördüğümüz renklerle de ilişki kurmaya çalışılmıştır. Suyu baktığımızda belirli renkleri görüyoruz bu suyun rengi yansıtma şeklinden saydamlığından kaynaklanıyor. Suyun akış hızına göre rengi ışıltılı kamaştırıcı bir şekilde verdiği düşünülebilir. Suyun görsel ve zihinsel algıda sinestetik bir kaynağa çok uygun olduğu söylenebilir. Yansıyan her nesne ve şey bilincimize hitap ederek bedenimizi, bize yansıtır. Bedenimizin farklı cisimler üzerindeki yansıması bizde farklı yansıma biçimlerini gösterir. Tıpkı Platon’un Mağara Alegorisi gibi. Sanatın hemen hemen her dalında, kısacası her şeyde bizi bize sorgulatan, bu sorgulamalarla çıkış yolu arayan bireyler olarak sinestezinin görme biçimimizin yansıtma üzerine olan kısmına yoğunlaşmıştır.

5.8. Önsezi Gelecek

Resim 5.8. Berfin Demirkıran, 1080x1506, 'Önsezi Gelecek' dijital sanat, 2023

Wassily Kandinsky'nin geometrik kübizm çalışmaları ve Cytowi'nin "Şekilleri Tadan Adam" kitabının isminden ilham alınan bu çalışma, duygu yoğunluğunu ve renklerle olan ilişkisini yansıtmaya amacını taşımaktadır. Geometrik şekilleri rastgele yerleştirilen ve renklerin uyumlu ve orantılı olmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca, gözlerde kullanılan parlaklıklar, o anki duysal his algısıyla uyumlu hale getirilmiştir. Bu çalışma, sadece bir sanatsal yaratma değil, aynı zamanda bir ifade biçimi ve ruhani bir yolculuk olarak ele alınmıştır. Her bir şekil ve renk, algının ve hissiyat tarafından yönlendirilerek gerçekleştirilmiştir. Sanatçı ve sanat eylemi için, sinestezik yaratıcılık süreci oldukça önemli bir keşif ve gelişerek büyüyebilecek bir fırsat olduğu düşünülmektedir.

6. SONUÇ

İnsanın dünyayı algılayışı çoğunlukla görsel algıya dayanır. Bu nedenle dış olayların algılanmasında görsel algı önemli bir faktördür. Bu görüşle paralellik oluşturan sinestezinin görsel algıdaki etkisi, sanatsal çalışmaları alanında geniş bir yelpazeyi oluşturmaktadır. Özellikle farklı yaratıcı eylemlere sinestezik etki ile yaklaşmak, onun sanatsal artı değer katkısını vurgulamaktadır. Sinestezi, sanatçının sanatsal eyleminde görsel algıyla sinestezik algıyı bir potada değerlendirerek yeni yaratıcı teknik ve ifade biçimlerinin yansımalarına katkı sağlamak amacı taşımaktadır. Dolayısıyla sinestezi kapsamı içerisinde çalışmalar yapmış olan önemli sanatçıların görüşleri ve çalışmaları değerlendirilip çeşitli analizler yapılarak çözüm yolları sunulmuştur. Sunulan çözüm yolları, belirlenen sanatçıların farklı dönem, alan ve tarzları incelenirken ortak noktaları ile ayrıştıkları konular analiz edilerek bu sanatçıların sinestezik çalışmalar hakkında yayınlanmış makale, yazı, gibi çeşitli görüşlere ve yapmış oldukları eserler üzerinde yapılan incelemelere dayanmaktadır.

Sanatçılar ve eserleri üzerinde yapılmış olan araştırmalarda özellikle renk konusunun ön plana çıktığı görülmüştür. Eserleri ile ilgili yapılan yorumlara ve eserlerin anlam boyutunda ki renklerin hangi amaçla kullanıldığı, her sanatçının kendisine ait öznel yansıtımları ile birlikte renk tercihleri ve renklere anlam yüklendiği çalışmaların oluşturulduğu anlaşılmıştır. Sinestezi olgusunda belirtildiği gibi sanatçının görme biçimi, renkle biçimlerin birleştirilmesi her bir sanatçıda farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu tür çalışma yöntemi sanatçıya farklı görüş, bakış ve yorumlama gibi sanatsal yaratıda olumlu katkı sunabileceği gerekçesiyle konu üzerinde titizlikle durulmuştur. En basit anlamıyla sanat eyleminde bulunan veya bunu gerçekleştirmek isteyen kişiye böyle bir yansıtma yönteminin de olduğunu örnekleriyle hatırlatarak sanat adına bir katkı sunma amaçlanmıştır.

Sinestezi çalışmaları içerisinde disiplinlerarası bir yaklaşımın olduğu, sanat eylemi içerisinde bulunan kişinin tek bir alanda yetkin olmasından çok çeşitli ve farklı alanlarda da deneyim yaşadıkları görülmektedir. Bireysel yetkinliklerle birlikte farklı alanlarda yapılmış olan çalışmaları değerlendirilmesi, gerektiğinde farklı alanlardan destek alınmasının önemi vurgulanmıştır. Müzik, resim, mimari, heykel gibi klasik dönemden günümüze gelen ve hala etkinliğinin tartışılmayacağı görsel sanatlarla birlikte, günümüz sanat eylemleri içerisinde yer alan enstelasyonlar, dijital sanatlar, yapay zekâ çalışmaları gibi pek çok alan sanat dünyasında yerini almaktadır. Bu sanat dünyası içerisinde bir yol, fikir ve önerme gibi sinestezi gerçeğini de görmek gerektiği örnekleriyle aktarılmıştır.

Bu araştırma kapsamı içerisinde irdelenen bir diğer durum ise gördüklerini aktarmaya çalışan sanatçıların çizgilerini ve algılarını oluştururken sinestezik çalışmalarını istemsizce yansıttıkları sonucuna varılabilir diye söylenebildiği gibi tam tersi sanatçı, sinestezik algılarını kontrol ederek ve geliştirerek çalışmalarını oluşturduğu yönünde de durulabilir. Sinestezi algısının erken yaşlarda çok daha yoğun yaşandığının, yaş ilerledikçe çevre, baskı, eleştirel yönlendirme ve öğretilmiş gerçeklik algısının daha baskın ve edilgen kılınmasıyla kaybolmaya başladığı yönünde de durulabilir. Bu durum sanata olan ilginin azalmasına neden olduğu ve özgür düşüncenin sanatsal yansıtılmasının kısıtlandığı olumsuz nedenlere yol açabilmektedir. Oluşan veya oluşturulan bu olumsuz durumun yanlışlığını göstermek için, sanatıyla ön plana çıkmış dünyaca ünlü sanatçıların eserlerinden örnekler vererek, öznel ve özgürce sanat yapma, istedikleri gibi cisimleri, renkleri, konuları yansıtabilir olabileceklerini açıklayarak aktarılmaya çalışılmıştır.

Her bir sanatsal eylem, sanatı yansıtmak için belirli şekillerde ifade bulur. Sanatsal yaratıdaengin his, zihin, duygulanım, yapı ve içeriğin tümü ayrılamaz bir bütün oluşturup sanatın içeriğine dair güçlü bir algı sergiler. Sanatın içeriği ve biçimi değişime uğrar. Karmaşık bir sanat bütünü oluşturmak için algısal bileşenler, pozitif duygu anlayışı yaratmaktadır. Son yıllarda, sinestezi izinden giden sanatçılar duyuların bu çapraz bağlantılarının inanılmaz potansiyeline ışık tutarak eserlerini oluşturmuştur. Sunulan eserler, sinestezi deneyimine olanak tanıyarak tüm duyuların harekete geçirildiği bu kavramın örnekleridir.

Sinestezi konusunda yapılmış olan çalışmalar değerlendirilmiş olmakla birlikte tez yazımını gerçekleştiren kişinin, konu kapsamı içerisinde sekiz uygulamalı özgün, sanatsal çalışmalarına da yer verilmiştir. Uygulamalı olarak gerçekleştirilen sanatsal çalışmalar, sinestesi olgusundan hareketle yapılmıştır. Yapılan bu deneysel uygulamalı çalışmalar, sanatsal aktivitenin gerçekleştirilmesi ve bu alanda çalışmak arzusunda olan kişilere, rol model olarak teşvik etmek, yol göstermek gibi sanatsal yönlendirme amacı taşımaktadır.

Sonuç olarak sinestezi; sanat ve yaratıcılık alanlarında geniş bir yelpazede kullanılan bir kavram olmuştur. Sinestezinin zihinsel yetenekleri etkilemesi nedeniyle duyusal yolların birbiriyle bağlantılı olması, sinestezik kişilerin diğerlerine göre daha yaratıcı ve zihinsel imgeleri oluşturma yetenekleri artmış olabileceği, bir varsayımdan ibaret olmadığı söylenebilir.

Sinestezinin sanatsal eyleme katkı sağlamadaki en önemli özelliklerinden biri; sanatçıya özgür bir alan sunarak istediği gibi sanat eylemini gerçekleştirerek sunmasına olanak verdiğini göstermektir. Sanatçının kendisini kısıtlamadan veya kısıtlanmış hissetmeden kendi gibi

düşünen sanat yapan, yaptığı eserlerle sanat dünyasında yer alabilen kişileri ve onların çalışmalarını görerek yalnız olmadığının öz güveniyle, sanatsal yaşama katılmasına bu çalışma katkı sağlanabilir. Hedefe ulaşmak için amaçlanan rolü, anlayışımızdaki sanatsal dünyaya bakış açımızı geliştirerek değiştirebilmek, daha zengin ve renkli bir hayat yaşamamıza yardımcı olabilmektir.

Tasarlanmış sinestezik çalışmalar ve araştırmalar sinestezik bir yaklaşımın benimsenebileceği, olası alanlar ve pratikte çok duyulu bir yöntem olarak uygulanmasının potansiyel katkılarını sunar. Bu nedenle, yeni bir bakış açısı ortaya koymak, bu bakış açısının gerçekleştirilebileceğini göstermek amacıyla bu konu üzerinde çalışılmıştır.

KAYNAKLAR

- Albright T.D. 2012 ‘‘ Muhtemel Şeylerin Algılanması Üzerine: Çağrışımsal Hafızanın, İmgelemenin ve Algının Sinirsel Yüzeyleri’ S .227.Makale. Salk Biyolojik Araştırmalar Enstitüsü.Amerika.
- Beeli, G, Esslen, M. ve Jäncke, L. (2007). Grafem-Renk Sinestezisinde Frekans Korelasyonları. Makale, *Psikolojik Bilim Dergisi Yayınları* , Cilt 18. Sayı, 9. S. 788–792. Erişim Bilgisi: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/j.1467-9280.2007.01980.x>
- Campen, C. V, 2009, The Hidden Sense: Synesthesia in Art and Science. S. 9-14. *MIT Press*. Erişim Bilgisi: <https://doi.org/10.7551/mitpress/7492.001.0001>
- Chambel, T, Neves, S, Sousa, C, & Francisco, R. (2010). Sinestetik Video: Renkleri Duymak, Sesleri Görmek, Uluslararası Akademik MindTrek Konferansı Bildirileri: Geleceğin Medya Ortamlarını Tasarlamak , Makale , New York , S. 130-133. *Bilgi İşlem Makineleri Derneği Yayınları*.
- Cytowic, Re (1993). Şekilleri Tadan Adam. Cambridge, MA: *MIT Press*. S. 275.
- Cytowic, Re Ve Eagleman, D. (2009). *Çarşamba Çivit Mavisini*: Sinestezinin Beynini Keşfetmek . Cambridge: MIT Basın Yayın Evi. S. 320
- Day, S. (2005). Sinestezinin Bazı Demografik ve Sosyo-kültürel Yönleri. LC Robertson & N. Sagiv (Eds.), *Sinestezi: Bilişsel Sinirbilimden Perspektifler*. S. 11–33. *Oxford Üniversitesi Yayınları*.
- Esen, E. (2010). Sinestetik İmgeler, Hacettepe Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Ankara
- Frith, C. D. & Paulesu, E. sinestezi: Klasik ve Çağdaş Okumalar (Editör: Baron-Cohen, S. & Harrison, J. E.) S.123-147. MIT Basın Yayın Evi
- Galton, F., (1883), Sorular İçinde İnsan Gücü ve Gelişimi, London, *Macmillan Press*. ErişimBilgisi:https://ia600701.us.archive.org/5/items/inquiriesintohum00galt/inquiriesintohum00galt_bw.pdf
- Grossenbacher, P. G., & Lovelace, C. T., (2001), Mechanisms of Synesthesia: *Cognitive and Pyhsiological Constraints*, *Cognitive Sciences Journal*, S.36-41 Erişim Bilgisi: [https://doi.org/10.1016/S1364-6613\(00\)01571-0](https://doi.org/10.1016/S1364-6613(00)01571-0)
- Kusnır, M. F., (2014), Automatic Letter-Colour Associations in Non-Synaesthetes and Their Relation to Grapheme-Colour Synaesthesia, Thesis (PhD), University of Glasgow.
- Öçal, S, (2010) Sinestezi ve İletişim Tasarımı, , İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Proulx, Mj (2010). Sentetik sinestezi ve duyuusal ikame. Bilinç ve Biliş ,Cilt 19, Sayı 1, S. 501-503. Biyolojik ve Deneysel Psikoloji Grubu, Biyolojik ve Kimyasal Bilimler Okulu, Londra Queen Mary Üniversitesi, Londra,

Ramachandran ve Hubbard, EM (2001). Sinestezinin Sinirsel Temeline Yönelik Psikofiziksel Araştırmalar. *Londra Kraliyet Cemiyeti Tutanakları*, S. 979-983.

Richard E. Cytowic, (1989). Sinestezi Duyular Birliği Bölüm; Sanat ve Sinestezi, S. 238–283

Safran, Avinoam B. Sanda, Nicolae (2015).Renk Sinestezisi. Algı, Duygu ve Bilince İlişkin İçgörü S. 36-44.

Sagiv N. eds. Synesthesia: Perspectives from Cognitive Neuroscience. New York: Oxford University Press, Inc. 266 pp.

Simner, J. ve Bain, A.E. (2013), Grafem-Renk Sinestezisi Üzerine Boylamsal Bir Çalışma Çocukluk: 6/7 yaş ile 10/11 yaş arası, Makale, Psikoloji Bölümü, Edinburgh Üniversitesi, Edinburgh.
<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnhum.2013.00603/full>

Timothy B. Layden, (2011) Tez: "Çağdaş Resim Sanatında Sinestezi ve Ses Algıları Üzerine Kuramsal Katkıları". Londra

Ümit Güvendi Ulutaş,(2021) Sinestezi ve Sanat İlişkisi Ekseninde Dijital Sinestezi Uygulamaları: The Digital Synesthesia Project, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. Nevşehir.

Volkov N.N. (1984.) Resimde Renk.. S.131. Rusya Eğitim Akademisi Psikoloji Enstitüsü, Doktora Tezi .Rusya

Yağmur, Ö. (2018) Heykeli Sinestetik Düşünmek, Makale. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi. Ordu

Yao Wei, (2016) Zorlanabilir Sanatsal Sinestezi ve Görsel Tasarım. Jianganan Üniversitesi. Çin

www. Dailyartmagazine.com 2022,[online], Erişim Bilgisi:
<https://www.dailyartmagazine.com/discover-mikalojus-konstantinas-ciurlionis/> (Erişim Tarihi.16 Mayıs 2023)

www.digitalsynesthesia.net/wp. 2016, [online], Erişim Bilgisi:
<https://digitalsynesthesia.net/wp/events/digital-synesthesia-hong-kong/2016> (Erişim Tarihi 22 Mart 2023)

www.digitalsynesthesia.net/wp/ (2012) [online] Erişim Bilgisi:
<https://digitalsynesthesia.net/wp/artistic-research/what-is/> 2012.(Erişim Tarihi 5 Mart 2023)

www-doctorhugo-org.translate.goog/2005, [online], ispanya Erişim Bilgisi: https://www-doctorhugo-org.translate.goog/synaesthesia/art/?_x_tr_sch=http&_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc (Erişim Tarihi 13 Nisan 2023)

www.designboom.com. 2017, [online] Erişim Bilgisi: <https://www.designboom.com/art/anne-patterson-pathless-woods-installation-12-16-2016/#> Erişim Tarihi: (14 Mayıs 2023)

www.epistemocritique.org. 2013, [online], Erişim Bilgisi: <https://epistemocritique.org/synesthesia-seeing-the-world-differently/> (Erişim Tarihi 8 haziran 2023)

www.experiments.withgoogle.com.2017, [online] Erişim Bilgisi: <https://experiments.withgoogle.com/ai/bird-sounds/view/> Erişim Tarihi: (23 Nisan 2023)

Hamilton,J 2017. Clair de Lune. [online], Columbus, Erişim Bilgisi: <https://www.artbyjuliahamilton.com/2017> (Erişim Tarihi.20 Nisan 2023)

www.hammondharkins.com. 2007, [online] Erişim Bilgisi: <https://hammondharkins.com/artists/marcia-smilack/> Erişim Tarihi: (26 Mart 2023)

iep.utm.edu. 1995, [online], Erişim Bilgisi:<https://iep.utm.edu/synesthe/> (Erişim Tarihi 21 mayıs 2023)

www.journals.gen.tr. 2022, [online] Erişim Bilgisi:<https://journals.gen.tr/index.php/arts/article/view/1685/1103> Erişim Tarihi: (3 Haziran 2023)

www.johannes-deutsch.at.2002, [online] Erişim Bilgisi: <https://www.johannes-deutsch.at/3.php?wt=23&wp=5> Erişim Tarihi: (8 Haziran 2023)

www.mymodernmet.com. 2019, [online] Erişim Bilgisi: <https://mymodernmet.com/synesthesia-art/> (Erişim Tarihi Nisan 15 2023)

www.mymodernmet.com.2017, [online] Erişim Bilgisi: <https://mymodernmet.com/melissa-mccracken-synesthesia-paintings/> (Erişim Tarihi: Nisan 3 2023)

www.mission-base.com. 2016, [online] Erişim Bilgisi: <https://mission-base.com/i-am-sound/videomusic.html> Erişim Tarihi: (13 Mayıs 2023)

Rothen N. yendi M. 2014, [online], Erişim Bilgisi: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnhum.2014.00109/full> (Erişim Tarihi 19 haziran 2023)

www.sciencedirect.com. Thomas D.Albright 2012, [online], Erişim Bilgisi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0896627312003248>(Erişim Tarihi 6 temmuz 2023)

www.sciencedirect.com. 2021, [online] Erişim Bilgisi: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S1053810021001185?token=7257D178A29B2F101DBCE670C0E71C2DE1566A4A71A289A75B5D52B8F6F7757677AEEBA7B8C> Erişim Tarihi: (9 Temmuz 2023)

www.tandfonline.com. 2017, [online] Erişim Bilgisi: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17458927.2017.1268811> Erişim Tarihi: (29 Temmuz 2023)

Ward J. Simner J. 2022, [online] Erişim Bilgisi:
<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/03010066211070761> (Erişim Tarihi 25
Haziran 2023)

www.wassilykandinsky.net.2023, [online] Erişim Bilgisi:
<https://www.wassilykandinsky.net/gesamtkunstwerk.php> Erişim Tarihi: (17 Mart 2023)

www.wikideck.com,2023, [online], Erişim Bilgisi: <https://wikideck.com/Synesthesia> (Erişim
Tarihi 28 mayıs 2023)

